

Malax strandgeneralplan / Maalahden rantayleiskaava

Kulttuuriympäristöselvitys

25.2.2026

Stina Karhunmaa
Tanja Tarkkanen

RAMBOLL

Bright ideas.
Sustainable change.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Inventointialueen sijainti.....	4
3. Lähtöaineisto.....	6
4. UNESCO.....	10
5. Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue.....	12
6. Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö.....	15
7. Perinnebiotoopit.....	18
8. Työohjelma.....	24
9. Alueen kehitys.....	28
10. Huvilarakentamisen historia ja merelliset elinkeinot.....	37
11. Rakennusinventointi, sisäsaaristo.....	41
12. Tietojen kooste, ulkosaaristo.....	54
13. Yhteenveto ja suositukset.....	61

Johdanto

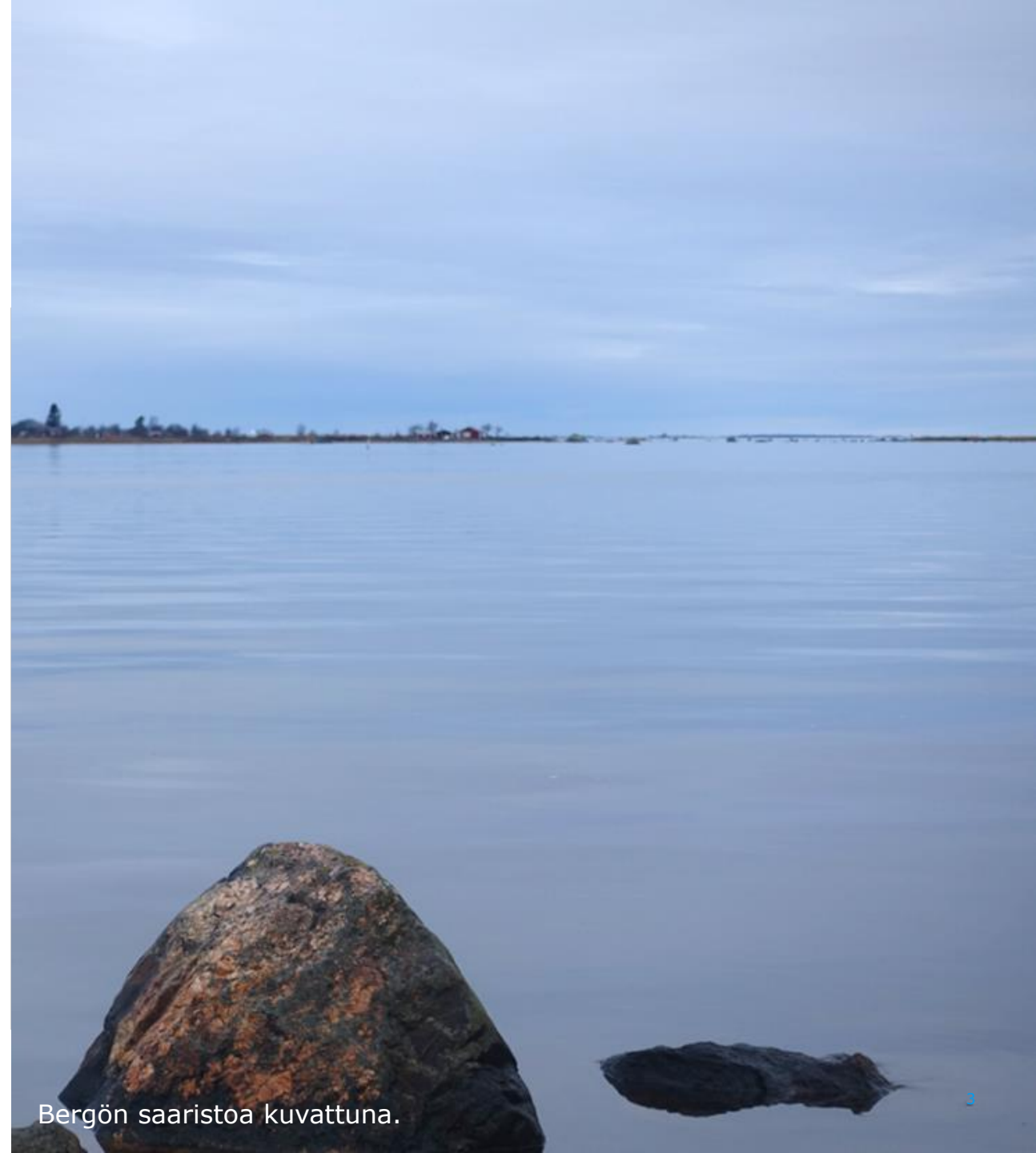
Maalahden kunta on päivittämässä Maalahden rantayleiskaavaa, joka käsittää koko kunnan ranta-alueet. Tämän selvityksen tavoitteena on selvittää alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ja antaa suosituksia kaavoitustyötä varten. Ulkosaariston alue on sekä UNESCO:n maailmanperintöaluetta että valtakunnallisesti arvokasta maisema-alue (VAMA). Lisäksi alueella on valtakunnallisesti arvokkaita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita.

Selvitystyö aloitettiin työohjelman laatimisella, joka hyväksyttiin kunnan, ELY-keskuksen sekä Pohjanmaan museon kesken. Alue on jaettu kahteen kokonaisuuteen: ulkosaaristoon sekä sisäsaaristoon. Ulkosaaristoa on tutkittu useissa eri selvityksissä, mikä johdosta uusien selvitysten laatimista ei nähty kaavan tavoitteiden kannalta välttämättömänä. Ulkosaaristosta aikaisemmin selvitetty tiedot on koostettu tähän selvitysraporttiin soveltuvin osin ja suosituksia kaavoitukseen on annettu selvitysten tietojen perusteella. Ulkosaariston tarkemmat kohdetiedot ovat tämän selvityksen liitteenä 2.

Sisäsaariston alue on kulttuuriympäristönsä puolesta vähemmän tunnettu, minkä vuoksi alueelle tehtiin rakennusinventointi. Inventointi aloitettiin kartoittamalla ennen 1960-lukua rakennettuja potentiaalisia arvokohteita olevien selvitysten, rakennusrekisteritietojen sekä vanhojen karttojen avulla. Sisäsaaristosta pyrittiin tunnistamaan varhaisen rakentamisen alueita. Varsinaisia aluekokonaisuuksia alueelta ei kuitenkaan löytynyt. Suurin osa 1950-luvun rakennuskannasta alueella on tyypillisiä pieniä loma- tai piharakennuksia, joilla ei yksittäisinä rakennuksina ole sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Tämän nojalla kaikkia yksittäisiä 1950-luvun kohteita ei ole tarkistettu maastossa. Puolestaan kaikki 1940-luvun sekä sitä vanhemmat kohteet on huomioitu ja tarkistettu lähtötietojen perusteella. Sisäsaariston tarkemmat kohdetiedot ovat tämän selvityksen liitteenä 1.

Selvityksen tavoitteena on ohjata kaavaprosessia valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) mukaisesti niin, että maankäytön suunnittelussa edistettäisiin kansallisen kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön alueellisesti vaihtelevan luonteen säilymistä. Rantayleiskaavan alueella olevat valtakunnallisesti- tai maakunnallisesti arvokkaat rakennettuja kulttuuriympäristöt, maisema-alueet sekä muut arvoalueet on esitelty raportissa.

Alueella on voimassa rantayleiskaava, Osayleiskaava, Maalahden kunnan merenrannat, joka on tullut voimaan vuonna 1998. Osayleiskaava on toiminut ohjaavana periaatteena alueen täydentämiskäytännössä.

Inventointialueen sijainti

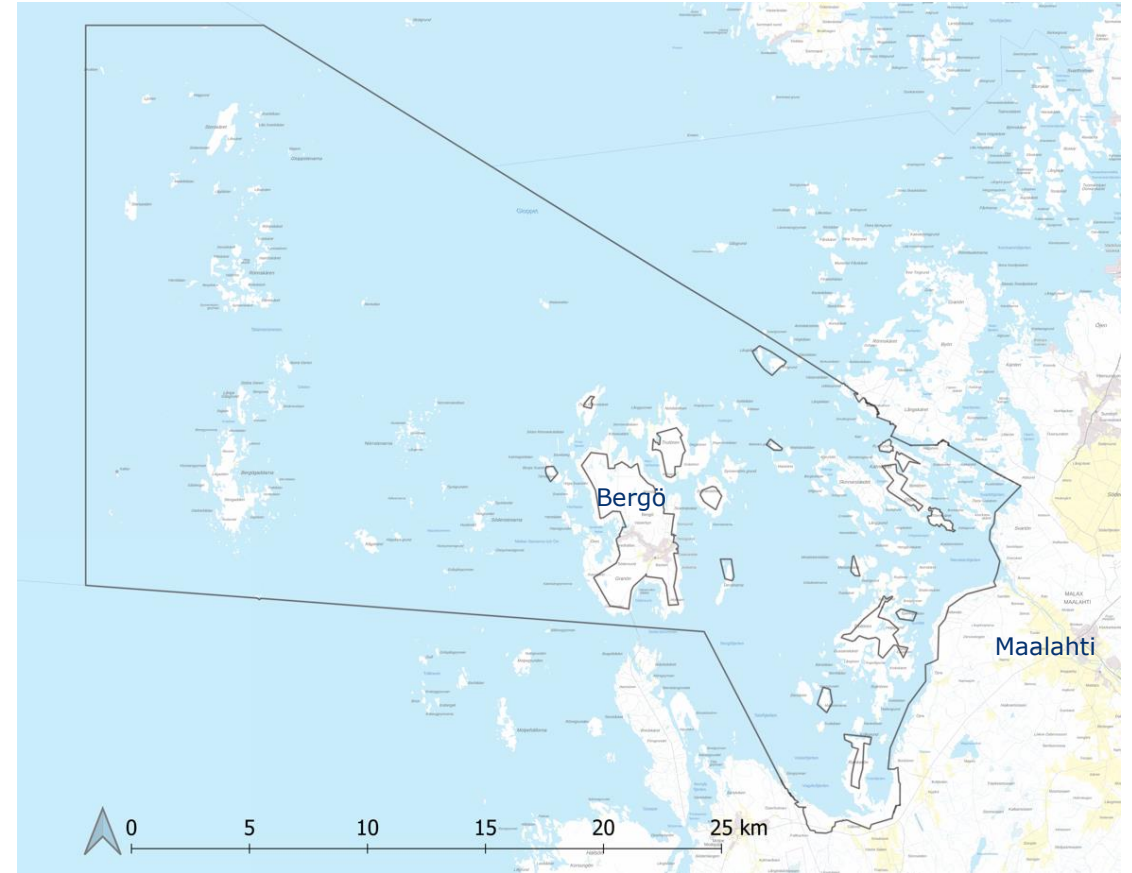
Sijainti ja kohdekartta

Alueen likimääräinen sijainti

Lähde: MML taustakartta

Selvitysalueen rajaus

Lähtöaineisto

Lähtöaineisto

Rekisteröidyt kohteet

- UNESCO maailmanperintökohde
  - Merenkurkun saaristo
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (VAMA)
  - Merenkurkun saaristomaisemat
- Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY)
  - Merenkurkun saariston majakka- ja luotsisaaret
  - Bergön satamat ja saaristokylä
- Pohjanmaan maakuntakaava 2050
  - Perinnebiotoopit (4 kpl)
- Muinaisjäännökset
  - Kiinteät muinaisjäännökset (15 kpl)
  - Valtakunnallisesti arvokkaat kiinteät muinaisjäännökset VARK, Storskäret (1 kpl)
  - Muu kulttuuriperintökohde (2 kpl)
  - Mahdollinen muinaisjäännös (5 kpl)
  - Muu kohde (6 kpl)

Kohteet voimassa olevassa rantayleiskaavassa (1996)

- Kulttuurihistoriallinen kohde
Rakennusta ei saa purkaa eikä sen julkisivua muuttaa niin, että sen arkkitehtonisesti arvokas luonne kärsii.
  1. Stömmingsbådarnan majakka
  2. Färdsskäretin (Fäliskäret) pooki ja vanhempi asuinrakennus
  3. Stenskäretin vanhin asuinrakennus
  4. Hyvin säilynyt kalamaja (4 kpl)
  5. Luonnonlähde
- Rakennuslainsäädännön (Rak.L.134§) nojalla suojeltava alue (SR) 4 kpl
- Kalastajakylän alue + säilytettävä ympäristö (LV-1/s) 3 kpl
Alueelle saa sijoittaa kalamajoja ja talousrakennuksia. Ranta on jätettävä yleiseen käyttöön. Yksittäisen kalamajan kerrosala saa olla enintään 30 m². Talousrakennukseen saa sijoittaa saunan. Kalamajat on rakennuspaikalla ryhmitettävä lähelle toisiaan. Rakennuspaikka on sijoitettava varsinaisen rantavyöhykkeen yläpuolelle.
- Loma-asuntoalue (RA-2). Alueella olevia vanhempia rakennuksia ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Niitä saa korjata ja laajentaa ja käyttää vierasmökkinä. Uudet rakennukset on muodoltaan ja mittakaavaltaan sopeutettava vanhaan rakennuskantaan. 6 kpl
- Loma-asuntoalue (RA-3 ja RA-2) Säilytettävä ympäristö (/s)
- Muinaismuistoalue (SM)

Lähtöaineisto

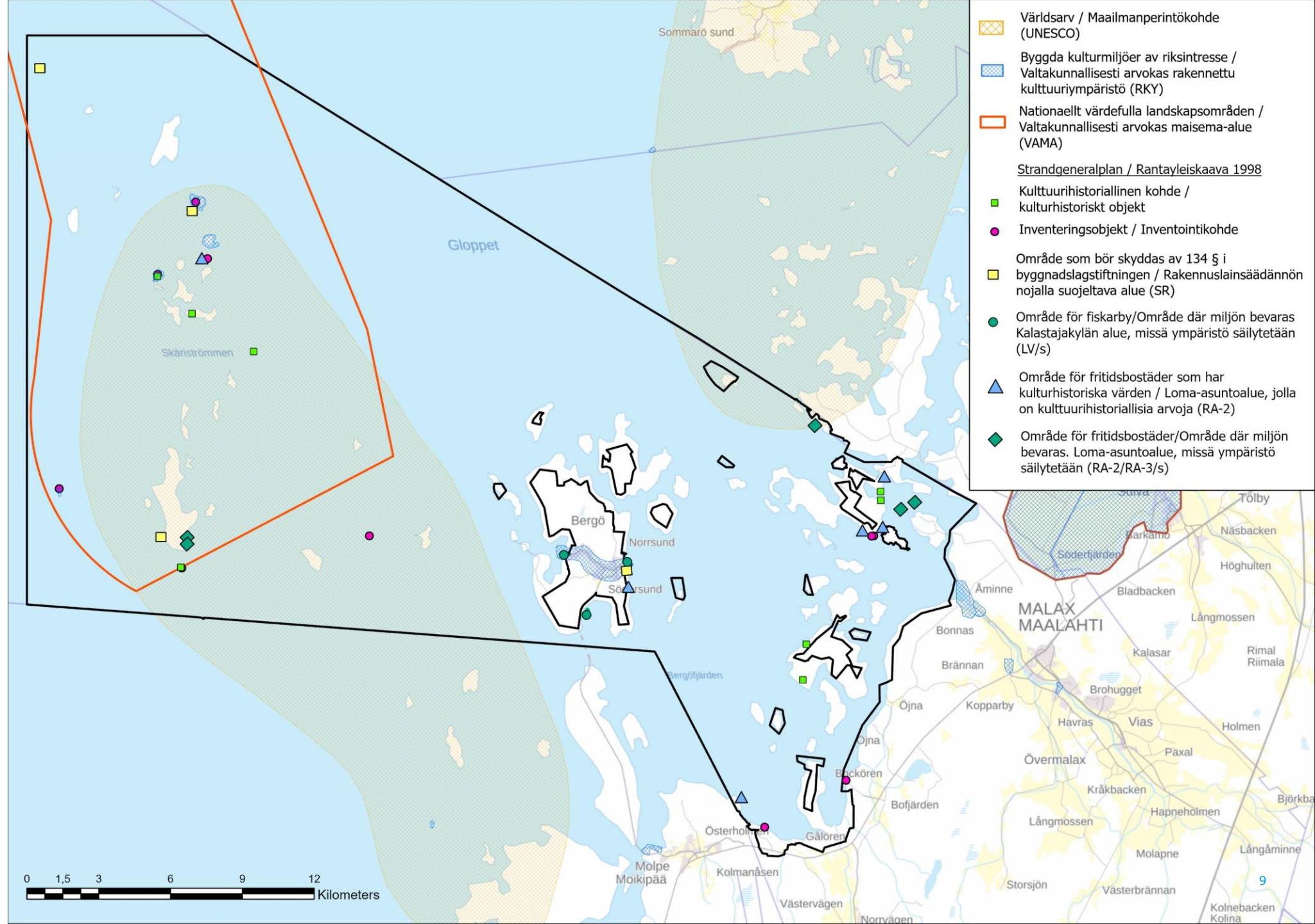
Muuta

- Maalahden kulttuuriympäristöohjelma (Jungfrudanser och snickarglädje) 2015, Riitta Jaakkola
  - KIOSKI (8 kohdetta)
  - Yleistä tietoa ulkosaaristosta ja niiden kohteista
- Pohjanmaan museon vanha selvitys valtionmailla sijaitsevasta kulttuuriympäristöstä Merenkurkun saaristossa 1999, Annika Harjula ja Katja Hellman
  - Tietoja Ljusån, Storskär (Svartbådan och Djupskär, Storsanden, Fäliskär), Bergögaddarna
- Rantayleiskaavaa varten tehty rakennusinventointi 1994-1995, Leif Östman, (11 kpl, joista kaavassa 2 kpl kulttuurihistoriallinen kohde / 2 kpl kohteista on RKY-kohteita)

Kohde	Kuvaus	Rakvuosi
1	fiskestuga / kalamaja	1880
3	fiskestuga / kalamaja	1892
2	Gammal fyrplats från 1885, källare, huvudbyggnad, två bastuhus	1946
4	Båk / Pooki	1800
5	Fiskarhus och fritidsbostad 1970 / Kalamaja ja loma-asunto 1970	1900 / 1970
6	Bostad för linjefyrvakter, lager och strandbod / majakanvartijan asunto, varasto ja rantavaja	1900
8	Fiskarhus, bastu / kalamaja ja sauna	1900
9	Fiskarhus flyttat mellan 1950-1980 / Kalamaja siirretty 1950-80 väliillä	1900
0	Område med 12 fiskarhus / 12 kalamajan kalastajakylä	1800
0	Småbotshamn med båthus / pienvenesatama venevajoineen	1920
0	Småbotshamn med båthus / pienvenesatama venevajoineen	1920

- Diplomityö Kivinen, Karu ja Koruton (Merenkurkun kalastuspaikat) 2012, Sofia Kellari Oulun yliopiston arkkitehtuurin osasto
- Pohjanmaan museon selvitys Vaasan seudun huviloista 2007
  - Yleistä tietoa huvila-asutuksen kehityksestä
- MML 1970-luvun maastokartta > näkee hyvin varhaisinta rakennuskantaa. Saaret eivät ole vielä kovin rakennettuja
- Rakennusrekisteritiedot > rakennusten vuosilukuja (saattaa olla myös virheellisiä tietoja)
- Lähetetty kysely ELY-keskukselle, Metsähallitukselle, Bergön kotiseutuyhdistykselle, Maalahden museoyhdistykselle
- Museovirasto 2009: Meriväylien rakennusperintö, Nyman. H. toim. Ikkala M-L. Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 21
- Museovirasto 2002: Merenkulun rakennusperintö, Nyman. H. Ehdotus valtakunnallisesti merkittävillä kohteina suojeltavasta merenkulun rakennusperinnöstä. Inventointi ja arvottaminen (Nyman, H ja Multimäki, J)

Kohteet kartalla.

UNESCO

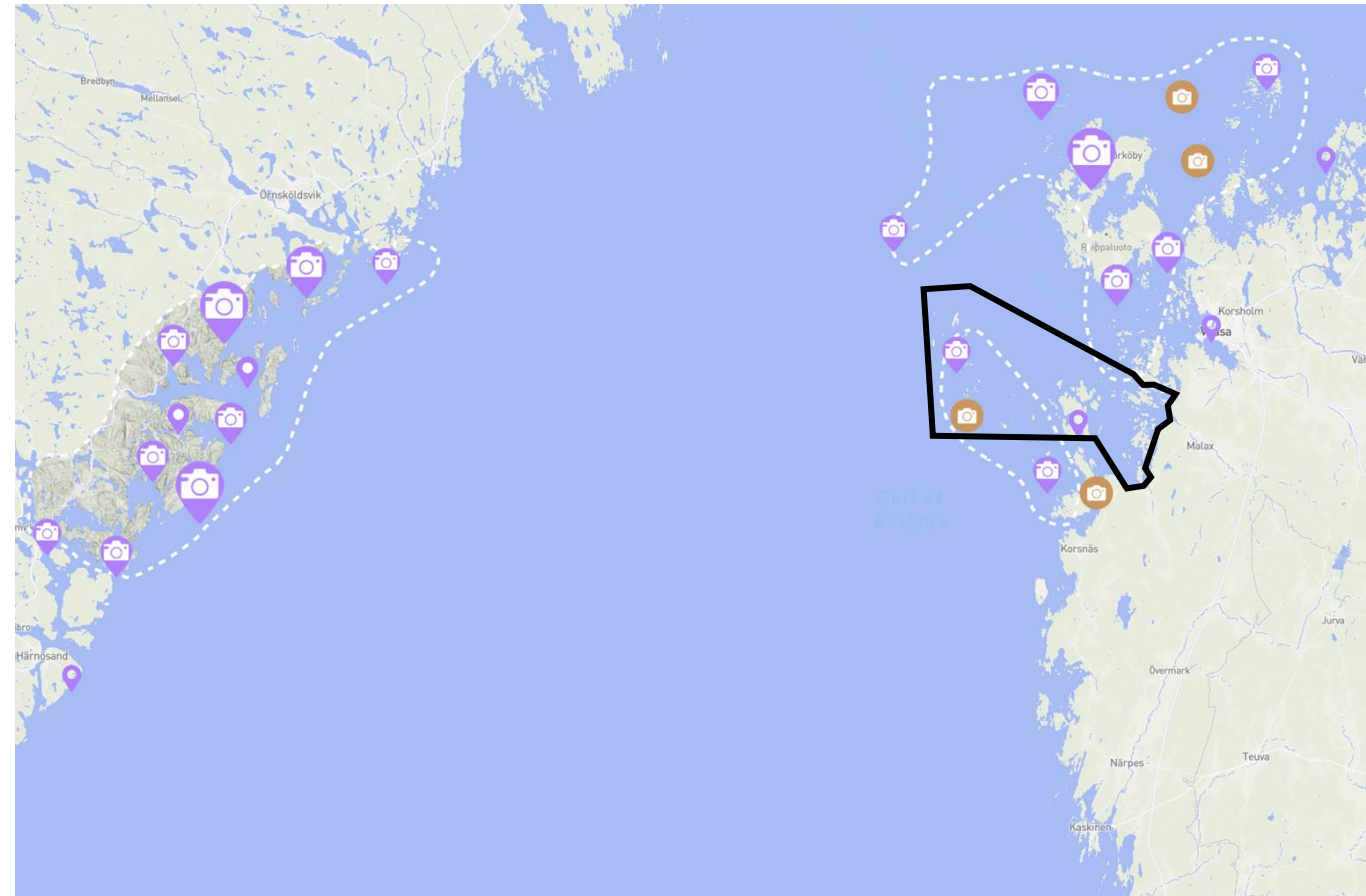
UNESCO

- Alue kuuluu UNESCO:n maailman perintökohteisiin nimellä Merenkurkun saaristo
- Maailmanperinto.fi/merenkurkun-saaristo sivustolla kerrotaan merenkurkun saaristosta näin:

” Merenkurkun saaristo sijaitsee Vaasan edustalla sisältäen useita luontokäyntikohteita ja vaellusreittejä. Merenkurkun saaristo lisättiin Unescon maailmanperintöluetteloon vuonna 2006 Suomen ensimmäisenä ja tähän mennessä ainoana luonnonperintökohteena.

Merenkurkun saaristo ja Ruotsin Korkearannikko (liitetty Unescon maailmanperintöluetteloon vuonna 2000) muodostavat kahden valtion yhteisen maailmanperintöalueen (Korkearannikko/Merenkurkun saaristo, englanniksi High Coast/Kvarken Archipelago). Alueella maankohoamisilmiö tulee parhaiten esille koko maailmassa. Merenkurkun saaristolla on ainutlaatuinen geologinen arvo, sillä siellä maankohoamisnopeus on yksi maailman nopeimmista. Merenkurkun saaristo on yhdessä Korkearannikon kanssa paras paikka maailmassa kokea ja ymmärtää viimeisimmän jääkauden aiheuttamaa maankohoamista. Saaristossa on ainutlaatuisia jääkaudisia muotoja, kuten De Geer -moreeneja ja Ribbed-moreeneja, jotka tekevät alueen maisemasta vaihtelevan. Maankohoamisen seurauksena alue on esimerkki jatkuvasti muuttuvasta luonnonalueesta, johon kasvillisuus, eläimistö ja ihmiset ovat sopeutuneet...”

- Merenkurkun saariston kulttuuriympäristön piirteitä ei erityisesti kuvailla, sillä alue on ensisijaisesti luonnonperintökohde. Alueella sijaitsee kuitenkin myös merellisiin elinkeinoihin liittyvää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Kuvassa valkoisella katkoviivalla esitetty Merenkurkun saariston alue. Mustalla esitetty likimääräinen kaava-alue. (Kuva © Mapbox © OpenStreetMap / <https://map.highcoastkvarken.org/fi/etusivu>)

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Osa ulkosaaristosta kuuluu Valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen "Merenkurkun saaristomaisemat". Ympäristöministeriön laatimassa VAMA2021 inventoinnissa alueen kulttuuripiirteitä luonnehditaan näin:

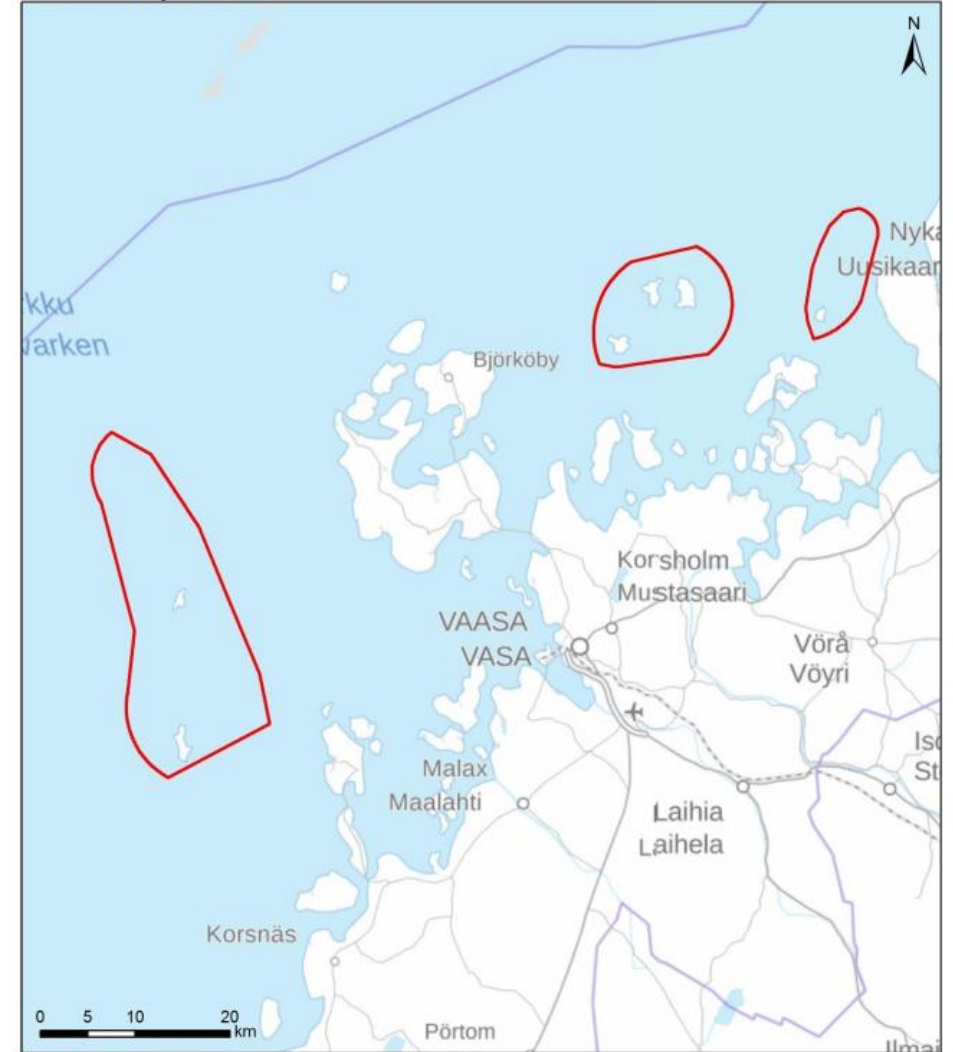
"Merenkurkun saaristossa on harjoitettu merellisiä pyyntielinkeinoja kivikauden loppupuolelta lähtien. Vaikka asuinpaikat ovat olleet maankohoamisen takia lyhytikäisiä, on saaristossa paljon muinaisjäännöksiä. Tyypillisesti jäännökset ovat luonnonkivestä kasattuja rakenteita, kuten kalastajien tai hylkeenpyytäjien leirien jälkiä, kiviuneja (ryssäuneja), kivikompassoja sekä kivistä tehtyjä labyrinttejä (jatulintarhoja). Kivistä on kasattu aikojen saatossa myös vaihtelevan kokoisia röykkiöitä ja valleja, venevalkamia, merimerkkejä ja verkonkuivaustelineitä. Lisäksi kivikkoihin on raivattu polkuja, veneenvetopaikkoja sekä pyynnissä tarvittuja varastokuoppia ja ampumasuojia.

Ensimmäiset kirjalliset maininnat Merenkurkun saaristoalueesta ovat 1300-luvulta, jolloin alueen asukkaiden pääelinkeinot olivat kalastus ja hylkeenpyynti. Keskiajalla Merenkurkun saarilla liikuttiin lähinnä pyyntimatkoilla. Pysyvää asutusta muodostui ainoastaan merestä nousseille alueille kasvaneiden rantaniittyjen ympäristöihin. 1500-luvulla kalamaja-asutusta on ollut muun muassa Rönnskärentin Storskäretillä sekä Stubbenilla. Näiden lisäksi kalastusyhteisöjä ja -yhdyskuntia on ollut Malaxkallanilla, silakanpyyntitukikohtana toimineella Norrskärillä sekä 1830-luvulta 1980-luvulle pysyvästi asutuilla Mikkelinsaarilla.

Saarten nykyinen rakennuskanta muodostuu lähinnä kalastajamökeistä, jotka ovat suureksi osaksi vapaa-ajankäytössä. Alueen kalasatamia luonnehtivat pienet punamullatut ja satulakattoiset venevajat, jotka ovat säilyneet tyyliältään perinteisinä lukuun ottamatta 1900-luvulla yleistynyttä ulkomaalausta. Satamien tuntumaan on rakennettu myös muita rakennuksia, kuten suolaamoita. Kalastuselinkeinon synnyttämien rakennettujen 12 ympäristöjen ohella alueelta löytyy jonkin verran maataloustoiminnan merkkejä. Esimerkiksi Uudenkaarlepyyn Svartörarnan saariryhmää on käytetty laidunsaarina...

jatkuu seuraavalla sivulla.

Kunta: Maalahti, Mustasaari, Uusikaarlepyy, Vöyri
Maakunta: Pohjanmaa

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue 2021

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet: SYKE
Taustakartta: MML/WMTS, 05/2021

Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

Matalassa ja kivikkoisessa saaristossa on harjoitettu myös luotsitoimintaa. Lisäksi alueelle on rakennettu lukuisia kummeleita, pookeja ja loistoja. Rönnskärenin Fällskäretissä sijaitsee Suomen vanhin pystyssä oleva puupooki, joka rakennettiin vuonna 1784. 1800-luvulla rakennettuja majakoita alueella ovat vuonna 1847 rakennettu Norrskärin tiilimajakka, Strömningsbådanin hyvin säilynyt teräsrakenteinen majakka vuodelta 1885 sekä Stubbenin tunnusmajakka vuodelta 1857. Stubbenin uudempi luotsiasema-majakkarakennus on vuodelta 1954. 1900-luvun rakennusperintöä alueella edustavat myös Lillsandenin loisto ja loistonhoitajan rakennukset 1900-luvun alusta, Strömningsbådanin asuinrakennus 1940-luvulta, luontoasemakäyttöön muutettu Mikkelsaarten entinen merivartioasema vuodelta 1950, sekä Rönnskärenin luotsiasema vuodelta 1967. Majakoiden yhteydessä on majakanvartijoiden ja majakkayhteisöjen rakennuksia, joiden tyypit ja iät vaihtelevat. Alueen majakat on automatisoitu toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Suomen viimeinen miehitetty majakka, Norrskär, tyhjeni vuonna 1987.

Maisema-alueelta tunnetaan 24 vedenalaista kohdetta. Maalahden ja Mustasaaren edustalta tunnetaan 20 kauppa-alusten hylkyä, jotka ajoittuvat 1800–1900-luvuille. Lisäksi Vöyrin Mickelsörarna -saariryhmästä tunnetaan neljä purjealuksen hylkyä 1900-luvulta. Usein hylät sijaitsevat matalilla vesialueilla kivien ja aaltojen rikkomina ja jäiden kuluttamina. Pohjanlahden hylät voidaan monesti tunnistaa arkistolähteiden perusteella ja hylkyjen tarinat tunnetaan, kuten esimerkiksi 1920-luvulla uponnut Atlanta Vöyrillä ja höyrylaiva Christiansborg Maalahdessa. Alueen hylät kertovat matalan ja kivikkoisen maankohoamissaariston vaarallisuudesta merenkululle. Nykyisin perinteisten kalastus- ja merenkäyntielinkeinojen rinnalle on noussut Merenkurkun saaristossa matkailu, joka on alueella suhteellisen laajamittaista väylien vaikeakulkuisuudesta ja saarten käyttörajoituksista huolimatta. Alueen matkailukohteissa korostuvat niin luonto kuin perinteiset elinkeinotkin. Mikkelsaarten luontokeskuksen yhteydessä on luontopolku, jonka varrella voi tutustua saarten luontoon sekä kalastushistoriaan. Stubbenin majakka- ja luotsiasemarakennuksessa toimii puolestaan kesähotelli. Monille alueen saarille järjestetään venekuljetuksia. Lintujen pesimäaikaan retkeilyä on rajoitettu useilla saarilla.”

Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009)

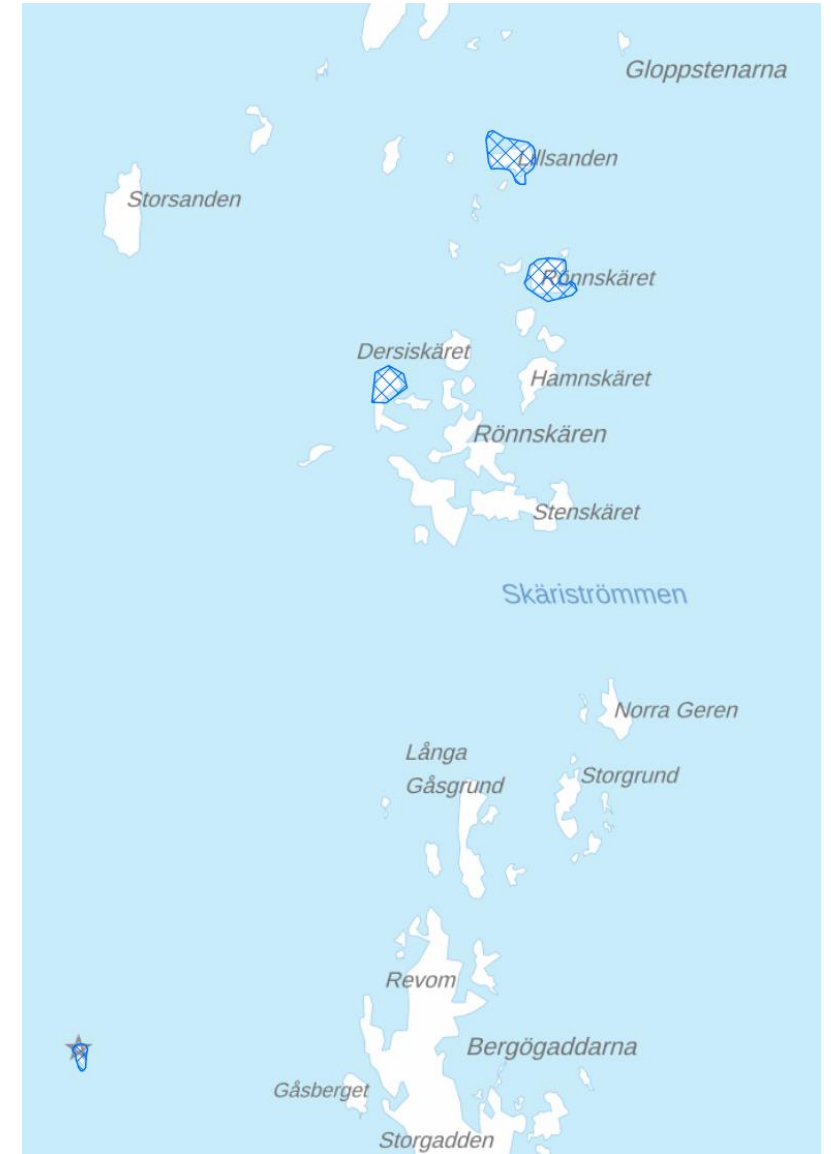
Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009)

Merenkurkun saariston majakka- ja luotsisaaret
Museoviraston sivulla aluetta kuvataan näin:

”Rönnskärin luotsiasema ja tunnusmajakka on hyvä esimerkki merellisestä virkamiesyhteisöstä. Poikkeuksellisen suureen rakennuskantaan kuuluu rakennuksia lähes 200 vuoden ajalta. Rönnskärin tunnusmajakka on Suomen vanhin säilynyt puinen merimerkki. Punaiseksi maalattu, lähes 22 metriä korkea tunnusmajakka muistuttaa kellotapulia. Saaren kaksi luotsiasemaa 1800-luvulta ovat pitkiä yksikerroksisia puutaloja, joissa on matalat tähystystornit. 1967 rakennettu luotsi- ja merivartioasema on kaksikerroksinen tiilirakennus.

Lillsandenin hyvin säilynyt ja tyyppinsä viimeinen loistonhoitajayhteisö 1900-luvun alusta sijaitsee kallioluodolla Rönnskärin ulkosaaristossa. Sen edessä on hoitajien työkohteena ollut Lillsandenin pohjaloisto, joka on hyvin säilynyt. Lillsanden kuvastaa automaattisten loistomerkkien ensimmäistä käyttövaihetta ja sen myötä syntyneen ammattiryhmän toimintaa.

Strömmingsbådan on avomeren laidalla pieni kallioluoto, jonka majakkayhteisön rakennuskanta on historiallisesti kerrostunut ja monipuolinen. 1800-luvun tyyppiin rakennukset seurailevat kallion muotoja ja peittävät suuren osan luodosta. Kohteessa kiteytyvät historiallisille majakkayhteisöille tyypilliset piirteet, kuten merellisyys, eristyneisyys sekä karu ja rajallinen elinympäristö. Majakka kuuluu 1800-luvun lopun rautamajakoihin, mutta on yksilöllinen ja säilynyt 1800-luvun lopun asussa myös paikoin kiinteään sisustuksen osalta (esim. Fressnel-linssistö). Viimeisintä rakennusvaihetta edustaa 1940-luvulla valmistunut suuri asuinrakennus. Majakkayhteisön rakennukset ovat miehitetyn majakan aikaisessa asussa ja hyvässä kunnossa. Ne heijastelevat majakanvartijan toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia koko ammattikunnan historian ajalta.”

Merenkurkun saariston majakka- ja luotsisaaret esitetty sinisellä rasterilla MML taustakartalla.

Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö (RKY2009)

Bergön satamat ja saaristokylä
Museoviraston sivulla aluetta kuvataan näin:

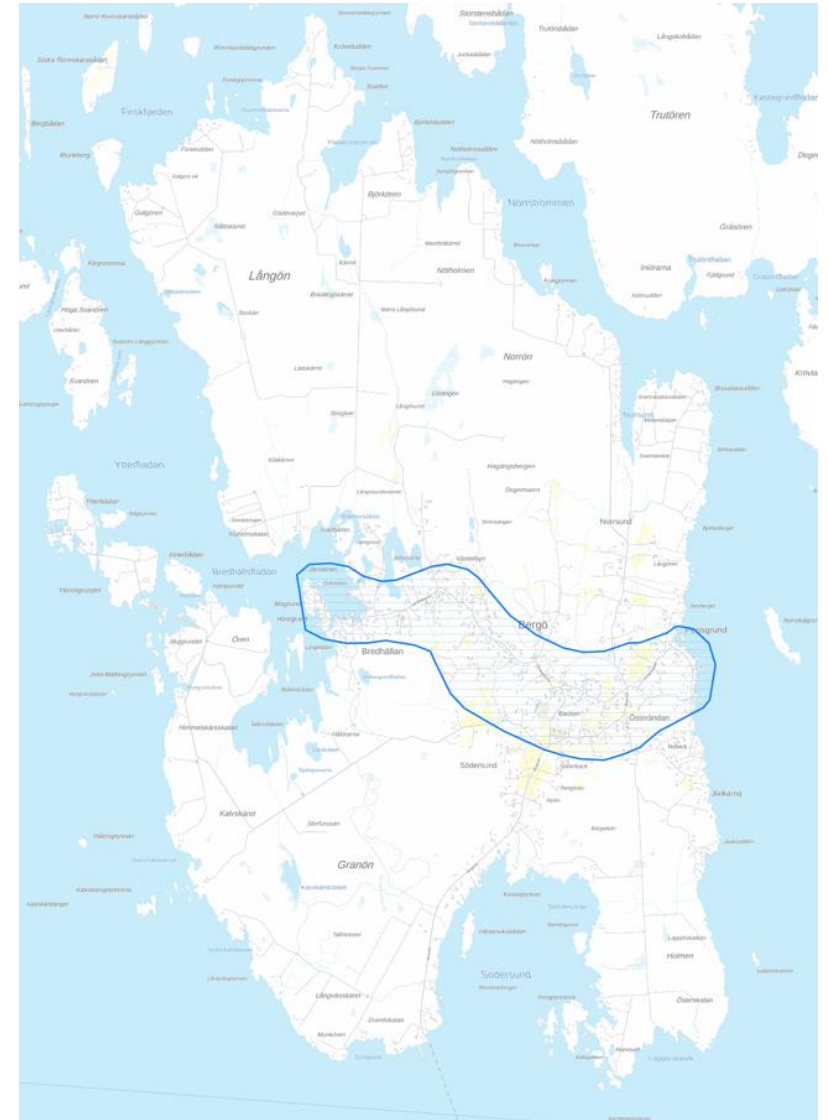
”Bergön kylä ja satamat kuvastavat Pohjanmaan rannikon merenkulkua, kalastusta ja veneenrakennusta harjoittanutta saaristoyhdyskuntaa ja sen elinkeinojen tuottamaa rakennettua ympäristöä.

Bergön väestö on aina saanut pääosan elannostaan kalastuksesta, hylkeenpyynnistä, veneenrakennuksesta ja merenkulusta. Kalasatamat Perisgrund-saaren itärannalla ja Bredhällan länsirannalla muodostavat kylän pääteipisteet, joiden väliin kylä sijoittuu kumpuilevaa ja kivikkoista maastoa luontevasti mukailevan tien varteen.

Bergön kylän asutus on väljää. Rakennuskannan vanhinta kerrostumaa ovat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun vaatimattomat kalastajämökkit ja maalaistalot, joiden pihapiireissä on säilynyt niitä yhdeltä tai kahdelta sivulta rajaavia talousrakennuksia, samoin muutamia olki- tai ruokokattoisia latoja ja malkakattoisia vilja-aittoja on säilynyt. Österändanissa on runsaasti 1950-luvun rakennuskantaa, Västerbyssä rakennuskanta painottuu 1900-luvun lopulle.

Bergön länsitorinillisen pitkäkirkon ympärillä on vanha, kivimuurin rajaama hautausmaa. Kirkon länsipuolella on Klockarboställe -museoalue, jonka päärakennus on rakennettu 1856 lukkarin kodiksi. Pihapiirissä on lisäksi vilja-aitta sekä paikalle siirretyt torpparintupa ja ruokokattoinen lato.

Bredhällan ja Perisgrundin kalasatamissa on säilynyt pieniä vene- ja verkkovajoja. Etenkin Bredhällanissa on vielä jäljellä vanhaa rakentamistapaa edustavia latomaisia kalavajoja. Bredhällan Salteriet, kalasuolaamo, on rakennettu 1930. Perisgrundissa venevajat sijoittuvat rantaan epäsäännöllisesti ja väljästi. Edelleen käytössä olevan sataman vanhojen venevalkamien kivilademat ovat hyvin säilyneitä.”

Bergön satamat ja saaristokylä esitetty sinisellä rajauksella MML taustakartalla.

Perinnebiotoopit

Perinnebiotoopit

Perinnebiotoopit – Pohjanmaan maakuntakaava 2050

Perinnebiotoopit ovat perinteisen maanviljelyn kautta syntyneitä alueita. Ne ovat kulttuurivaikutuksen saaneita luontomaita, joissa on harjoitettu niittoa, tai niitä on käytetty laitumina.

Pohjanmaalla esiintyvät perinnebiotoopit ovat merenrantaniittyjä ja rantalaitumia, mutta myös hakamaita, niittyjä, ketoja ja nummia löytyy. Perinteiset, pitkään harjoitetut maanviljelymuodot ovat luoneet ainutlaatuisen ja monimuotoisen lajiston omaavia perinnebiotooppeja.

Perinnebiotoopit on päivitetty alueellisten ELY-keskusten valtakunnallisesti kattavalla inventoinnilla 2019-2022. Inventoinnin yhteydessä perinnebiotoopit luokiteltiin valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiksi. Pohjanmaan osalta inventoinnin tuloksena on 11 valtakunnallisesti arvokasta perinnebiotooppia ja 56 maakunnallisesti arvokasta. Nämä sisältyvät Pohjanmaan maakuntakaavaan 2050. Inventoinnissa luokiteltiin Pohjanmaalla paikallisesti arvokkaiksi 198 perinnebiotooppia. (Pohjanmaan liitto)

Maalahden saaristoalueen maakunnalliset perinnebiotoopit selvitysalueella (© Pohjanmaan liitto, taustakartta © MML)

Suositukses

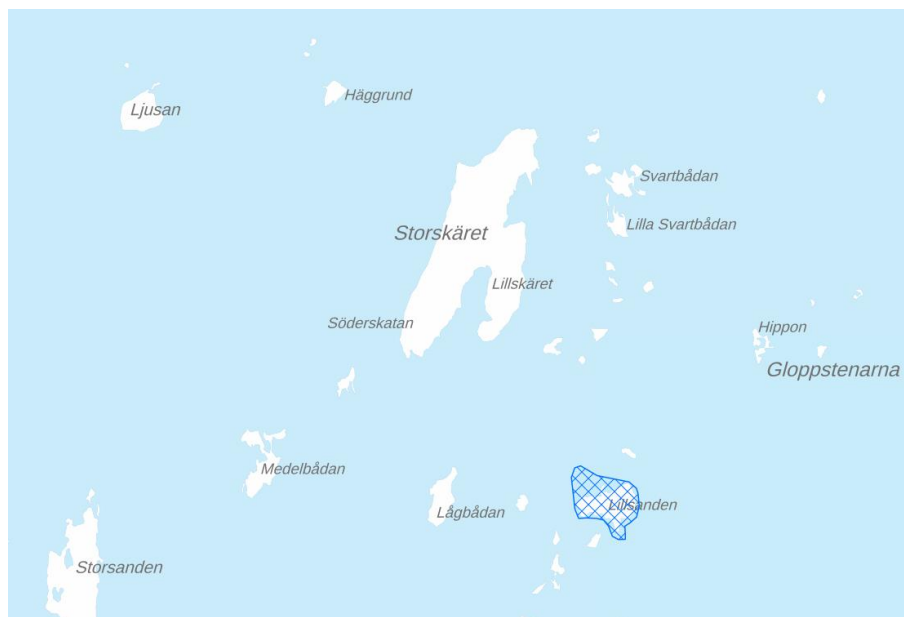
Pohjanmaan maakuntakaava 2050: Alueidenkäyttö ja toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään kulttuurivaikutteisia luonnonarvoja ja biologista monimuotoisuutta alueella. Alueen käytössä on varmistettava, että kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.

Suunnittelusuositus: Alueelle tulee laatia hoitosuunnitelma.

(Pohjanmaan liitto)

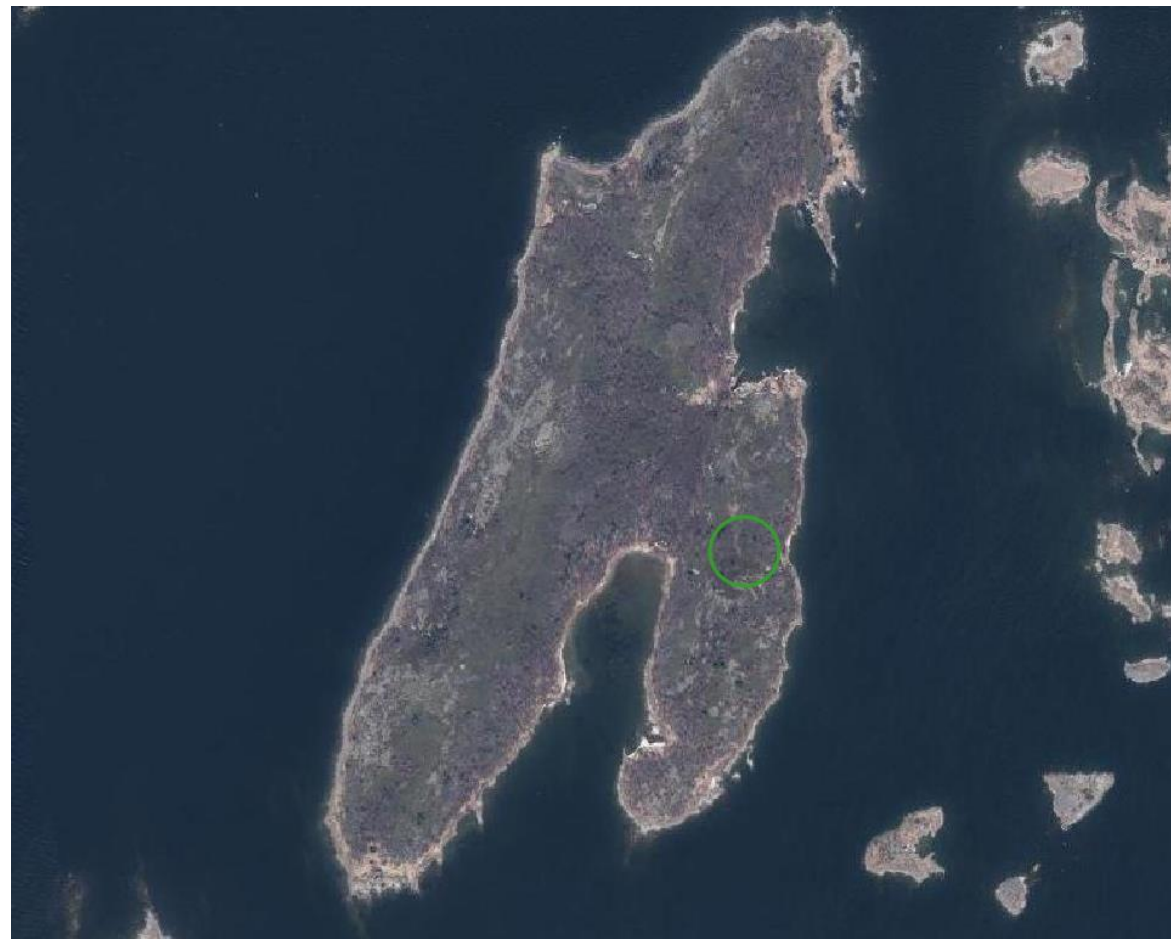
Storskäret

Maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi on merkitty saaren itäosaan.

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009)
- Unescon maailmanperintökohde

Alue vuoden 2025 taustakartalla (© MML).

Alue vuoden 2024 ilmakuvassa (Ortokuva © MML). Perinnebiooppi on osoitettu vihreällä renkaalla.

Suosituksset

Alueidenkäyttö ja toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään kulttuurivaikuttaisia luonnonarvoja ja biologista monimuotoisuutta alueella. Alueen käytössä on varmistettava, että kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.

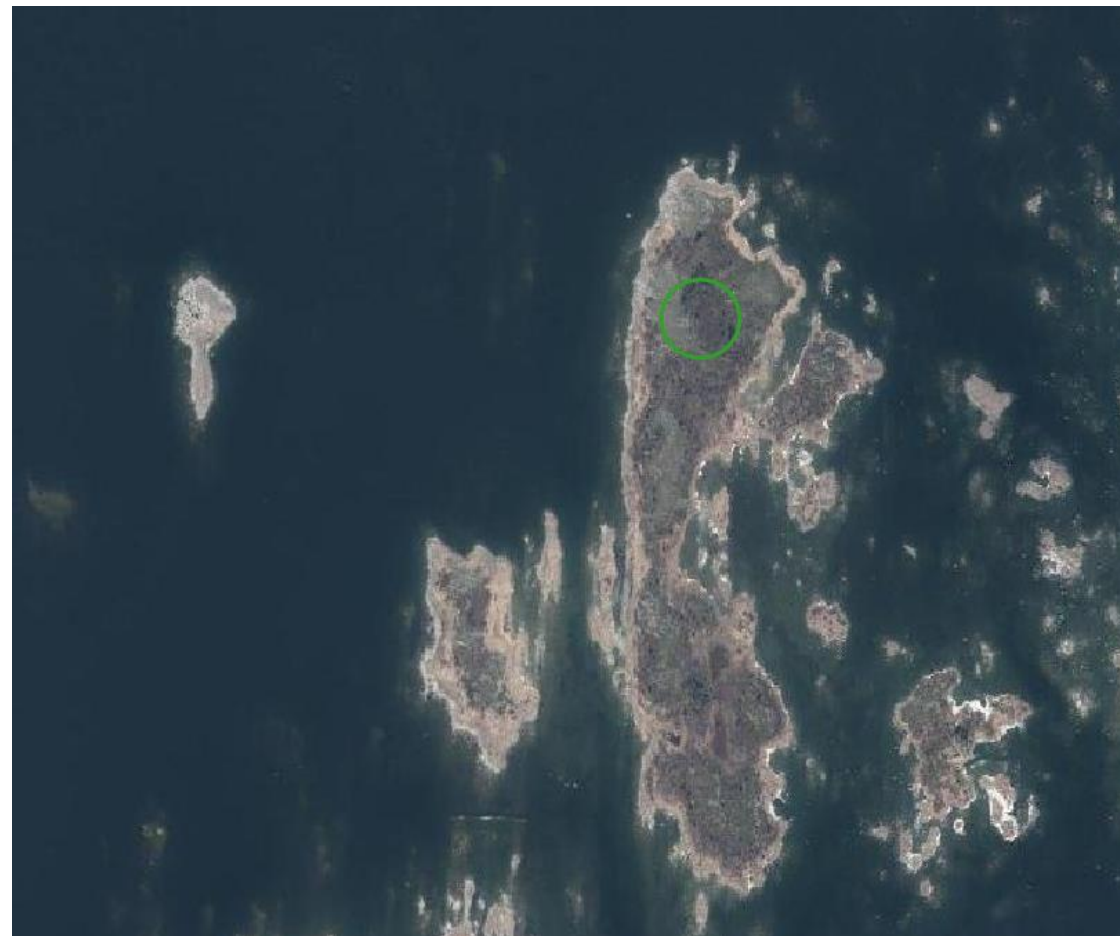
Långa Gåsgrund

Maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi on merkitty saaren pohjoisosaan.

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009)
- Unescon maailmanperintökohde

Alue vuoden 2025 taustakartalla (© MML).

Alue vuoden 2024 ilmakuvassa (Ortokuva © MML). Perinnebiooppi on osoitettu vihreällä renkaalla.

Suosituksset

Alueidenkäyttö ja toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään kulttuurivaikuttaisia luonnonarvoja ja biologista monimuotoisuutta alueella. Alueen käytössä on varmistettava, että kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.

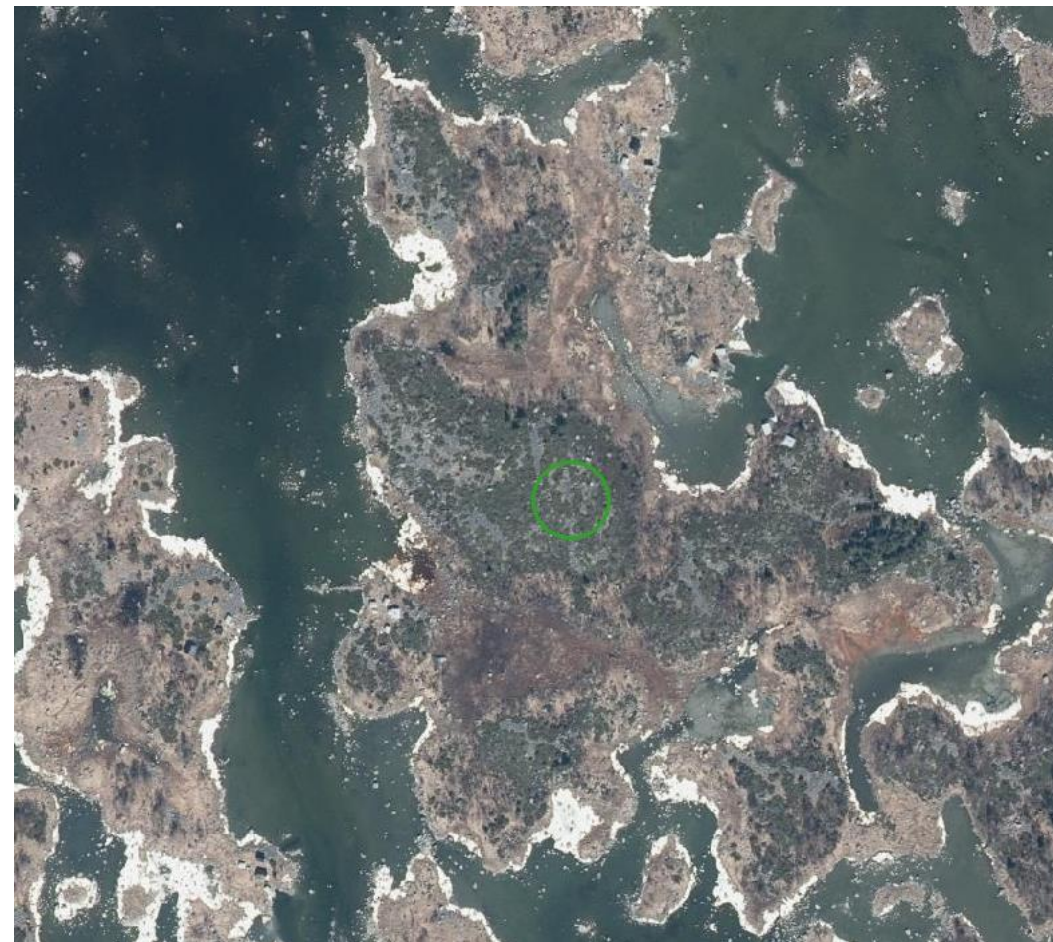
Nörrstenarna

Maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi on merkitty Nörrstenarnan saariryhmän Huslandetin saaren pohjoisosaan.

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (VAMA 2021)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY2009)
- Unescon maailmanperintökohde

Alue vuoden 2025 taustakartalla (© MML).

Alue vuoden 2024 ilmakuvassa (Ortokuva © MML). Perinnebioooppi on osoitettu vihreällä renkaalla.

Suosituksset

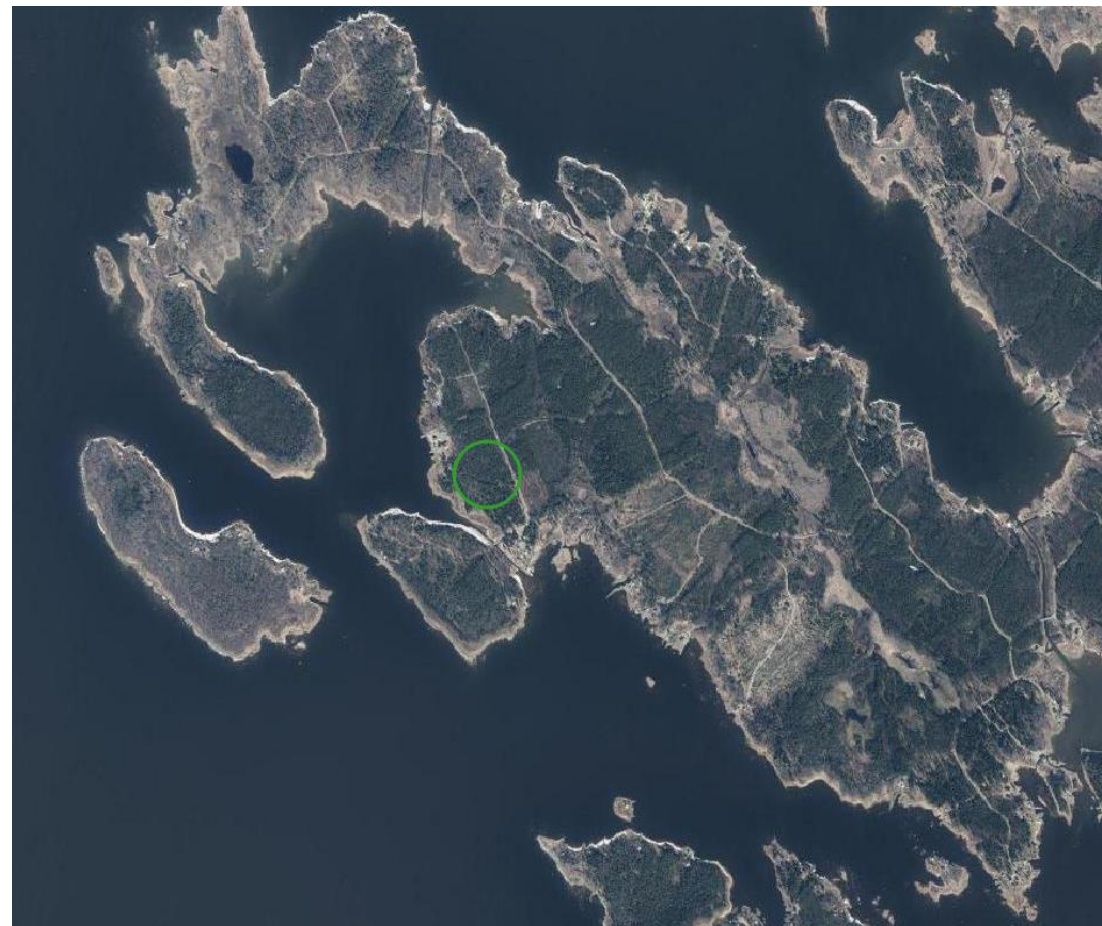
Alueidenkäyttö ja toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään kulttuurivaikuttaisia luonnonarvoja ja biologista monimuotoisuutta alueella. Alueen käytössä on varmistettava, että kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.

Skäribete Skinnarslandet

Maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi on merkitty saaren länsiosaan.

Alue vuoden 2026 taustakartalla (© MML).

Alue vuoden 2024 ilmakuvassa (Ortokuva © MML). Perinnebiooppi on osoitettu vihreällä renkaalla.

Suosituksset

Alueidenkäyttö ja toimenpiteet tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään kulttuurivaikuttaisia luonnonarvoja ja biologista monimuotoisuutta alueella. Alueen käytössä on varmistettava, että kulttuuri- ja luonnonperinnön arvot säilyvät.

Työohjelma

Työohjelman yhteenveto

Selvitystyö aloitettiin työohjelman laatimisella, joka hyväksyttiin kunnan, ELY-keskuksen sekä Pohjanmaan museon kesken. Alue on jaettu kahteen kokonaisuuteen: ulkosaaristoon sekä sisäsaaristoon.

Ulkosaaristo

- Työohjelmassa ehdotettiin, ettei maastotarkistuksia tehdä ulkosaaristoon. Ulkosaaristosta on saatavilla paljon lähtöaineistoja, sillä UNESCO ja VAMA alueet kattavat nämä alueet ja niitä on tutkittu runsaasti. Ulkosaaristosta on myös tärkeimmät valtakunnallisesti merkittävät rakennetun kulttuuriympäristön kohteet (RKY) jo paikannettu. Pystymme olemassa olevan tiedon perusteella rajaamaan laajempia kulttuuriympäristökokonaisuuksia kuten Storskäret, Fäliskäret, Ljusan jne. ja huomioimaan niitä tarpeen mukaan erillisillä määräyksillä.

Sisäsaaristo

- Sisäsaariston rakennuskanta on tuntemattomampaa, eikä yleisiä tietoja ole Bergön saarta lukuun ottamatta juurikaan dokumentoitu.
- Työohjelmassa ehdotettiin maastotarkastelua potentiaalisille alueille rajauksen mukaisesti sisäsaaristossa sekä rantayleiskaavaan merkityille kohteille.

Rakennusinventoinnin työohjelma, sisäsaaristo

- Laaditaan karttatarkastelu, jonka tuloksena kartoitetaan rakennetun kulttuuriympäristön kannalta potentiaaliset alueet
  - Karttatarkastelu laaditaan rakennusrekisteritietoja (rakennukset 1800-1960-luvulle saakka)
  - Maanmittauslaitoksen 1970-luvun peruskarttaan vertailemalla
  - Rajataan potentiaaliset kulttuuriympäristön arvoalueet ja kohteet

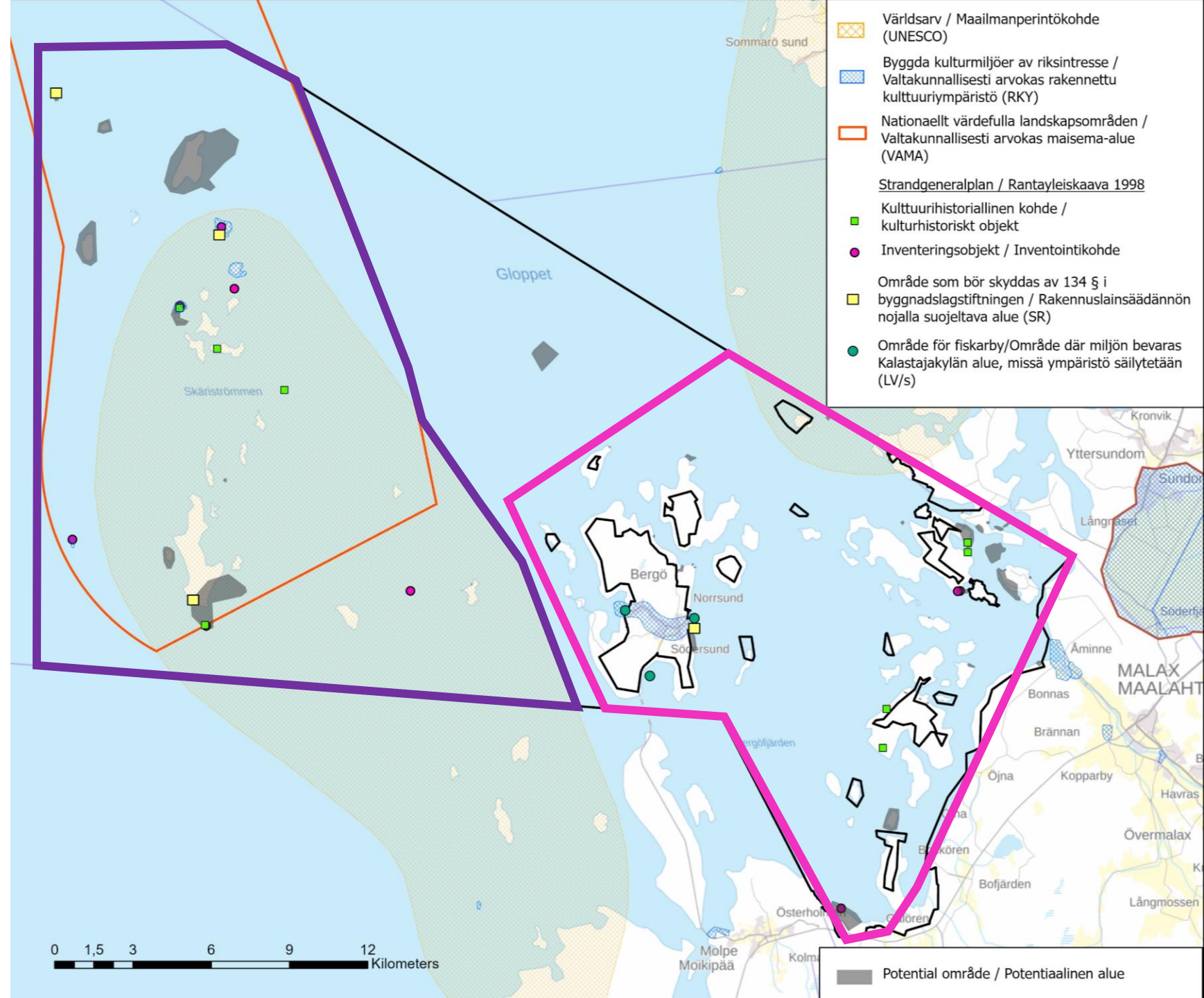
Rajausten lähtökohtia

- 1970-luvun peruskartalta on paikannettu alueet, joissa on varhaisinta rakennuskantaa
  - Aluekokonaisuudet, joissa on säilynyt useampia rakennuksia ajanjaksolta
  - Yksittäisinä kohteina vain alueen varhaisimmasta rakennuskannasta 1800-luku ja 1900-luvun alku
  - Lisäksi yksittäisiä kohteita 1900-1920-luvulta on tutkittu ortokuvan perusteella (näyttääkö rakennus esim. vanhalta villalta kattokuvan perusteella)
  - Ortokuvan perusteella on tutkittu myös ympäröivää rakennuskantaa (onko pihapiirissä paljon uutta rakentamista, mikä mahdollisesti madaltaa kokonaisuuden arvoa) esim. rakennusrekisterissä 1920-luvun rakennus, jonka pihapiirissä 2000-luvun suuri huvilakokonaisuus.
- Yhdistetään karttatarkastelun tulokset sekä lähtöaineisto ja esitetään toimenpiteitä

Työsuunnitelma

— Ehdotetaan hyödynnettävän olemassa olevaa aineistoa. VAMA-RKY-UNESCO kattavat suuren osan alueesta. Potentiaalisista alueista löytyy suurimmalta osin tietoa lähtöaineistoista.

— Ehdotetaan maastotarkistuksia rantayleiskaavan kohteista sekä karttatarkastelun perusteella kartoitetuilta potentiaalisilta alueilta.

Alueen kehitys

Alueen historia ja kehitys

Alueella on vahva merellisiin elinkeinoihin liittyvä kulttuurihistoria, joka edelleen näkyy arvokkaimmissa kohteissa selkeästi varsinkin ulkosaaristossa. Erityisesti näitä kohteita tulisi korostaa ja suojella alueella. Kalastukseen ja hylkeen pyyntiin liittyvää historiaa tunnetaan jopa 1300-luvulta saakka. Pysyvää asutusta muodostui ainoastaan merestä nousseille alueille kasvaneiden rantaniittyjen ympäristöihin. 1500-luvulla kalamaja-asutusta on ollut muun muassa Rönnskärenin Storskäretillä sekä Stubbenilla. Näiden lisäksi kalastusyhteisöjä ja -yhdyskuntia on ollut Malaxkallanilla, silakanpyyntitukikohtana toimineella Norrskärillä sekä 1830-luvulta 1980-luvulle pysyvästi asutuilla Mikkelsaarella.

Kulttuurin muutos näkyy kuitenkin myös vahvasti. 1950-60-luvuilla kalastus kuului vielä löyhästi saarilla asumiseen, mutta jo 50-luvun lopussa ja 60-luvulla mökkejä rakennettiin ja asutettiin lähinnä vapaa-ajan käyttöön. Toisaalta sisäsaaristossa ja Bergössä näkyy selkeämmin ns. vapaa-ajanrakentamisen kulttuuri ja kehitys. Alueella on säilynyt erityisesti pienimittakaavaisia vapaa-ajanrakennuksia 1920-30-luvuilta. Bergöstä löytyy myös alueelle tyypillistä perinteisempää rakentamista. Pysyväksi asumista alueella oli muodostunut lähinnä Vägvikin sataman yhteydessä. Nykyään rakennukset ovat vapaa-ajankäytössä.

Suurimmat muutokset erityisesti sisäsaaristossa voidaan yhdistää infran kehitykseen. Kun saarille päästiin teitse, vapautti se alueen rakentamista vapaa-ajan käyttöön entisestään (vuosien 2007-2012 välillä). Tämä tekee rantojen rakentamisesta hyvinkin ajallisesti vaihtelevaa ja yhtenäisiä laajempia merellisiin elinkeinoihin liittyviä aluekokonaisuuksia ei juurikaan ole säilynyt. Usein pihapiirit ovat lomarakentamiselle tyypilliseen tapaan täydentyneet uudemmalla rakennuskannalla. Muutamia eheitä saman aikakauden kokonaisuuksia kuitenkin alueelta löytyy.

Ranta-asemakaavan valmistuminen vuonna 1998 kiihdytti rantarakentamista entisestään. Lomarakennukset ovat useimmiten aikakaudelleen tyypillisiä. 2000-lukua leimaavat modernit vapaa-ajanrakennukset, joissa on usein laajoja lasipinta-aloja. Uusimmat mökit ovat usein mustia.

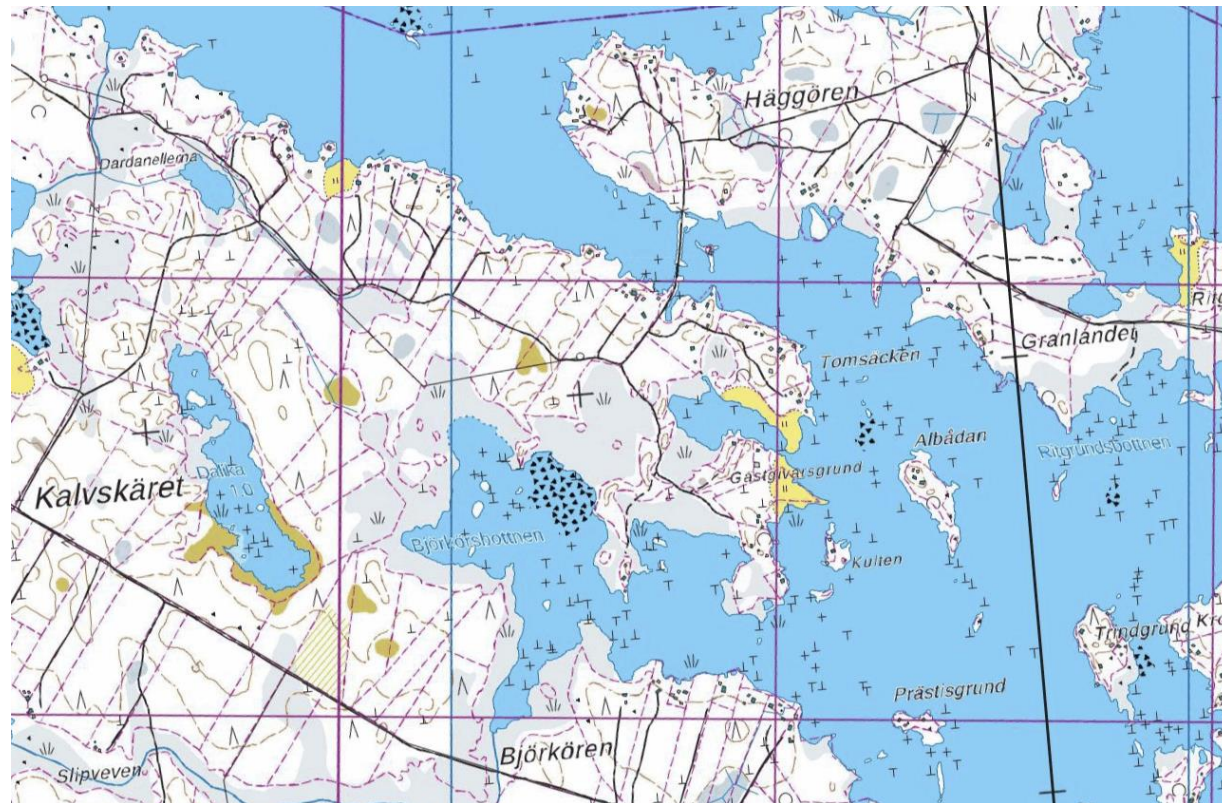

MML peruskartta vuodelta 2017, Kuvassa näkyy mm. Kalvskäret, Långskäret ja Svartön.

Alueen kehitys

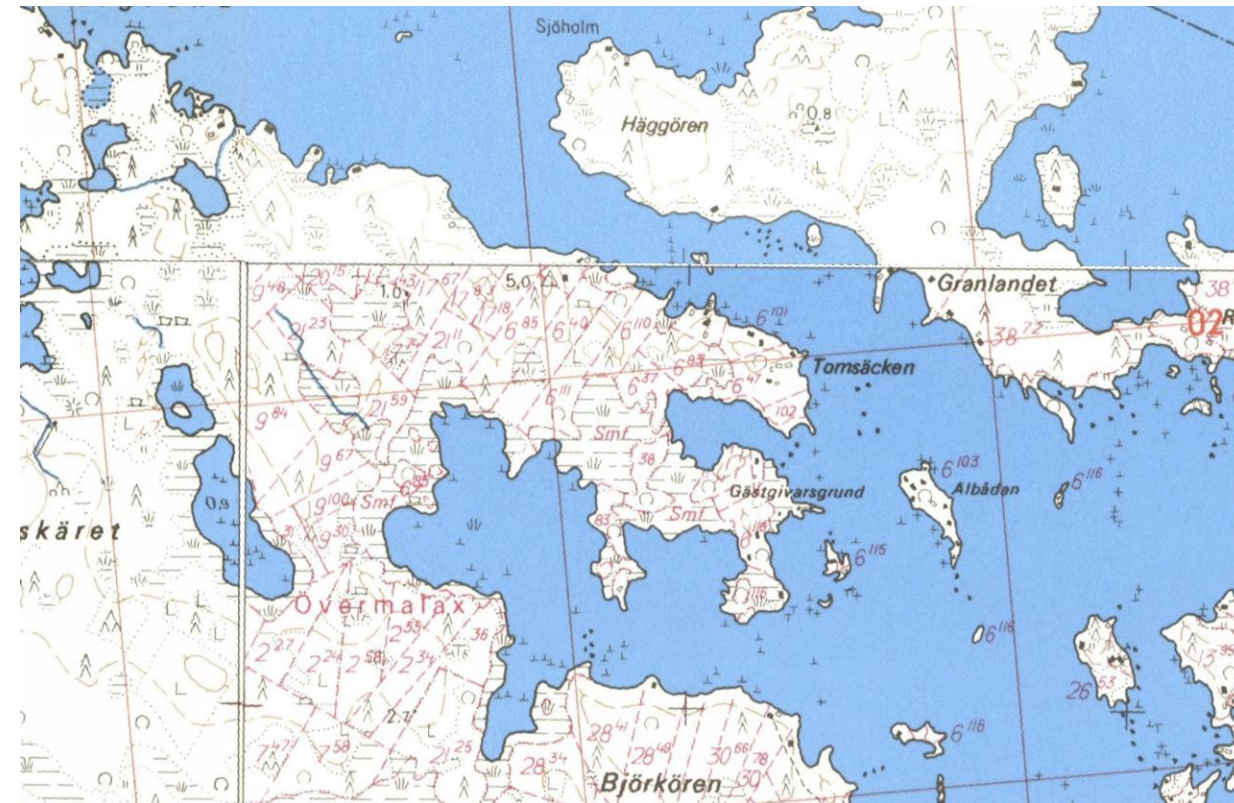
Karttoja vertailemalla, on helposti havaittavissa varhaisen rakentamisen alueet sekä tiestön kehittyminen, jonka myötä rantarakentamisesta on tullut saavutettavampaa.

MML peruskarttoja vuosilta 2020 ja 1970. Kuvassa mm. alueet Kalvskäret, Haggören ja Grandlandet.

2020

Ramboll

1970

Alueen kehitys, vanhat kartat

1800-luvun kartalta voimme havainnoida maankohoamisen vaikutuksia sekä suurimmat rakennuskeskittymät

Vanhat kartat 1863 (<https://vanhatkartat.fi/#9.5/65.0088/25.4691>)

Alueen kehitys, vanhat kartat

1900-luvun alun kartalta voimme havainnoida maankohoamisen vaikutuksia sekä suurimmat rakennuskeskittymät

1.

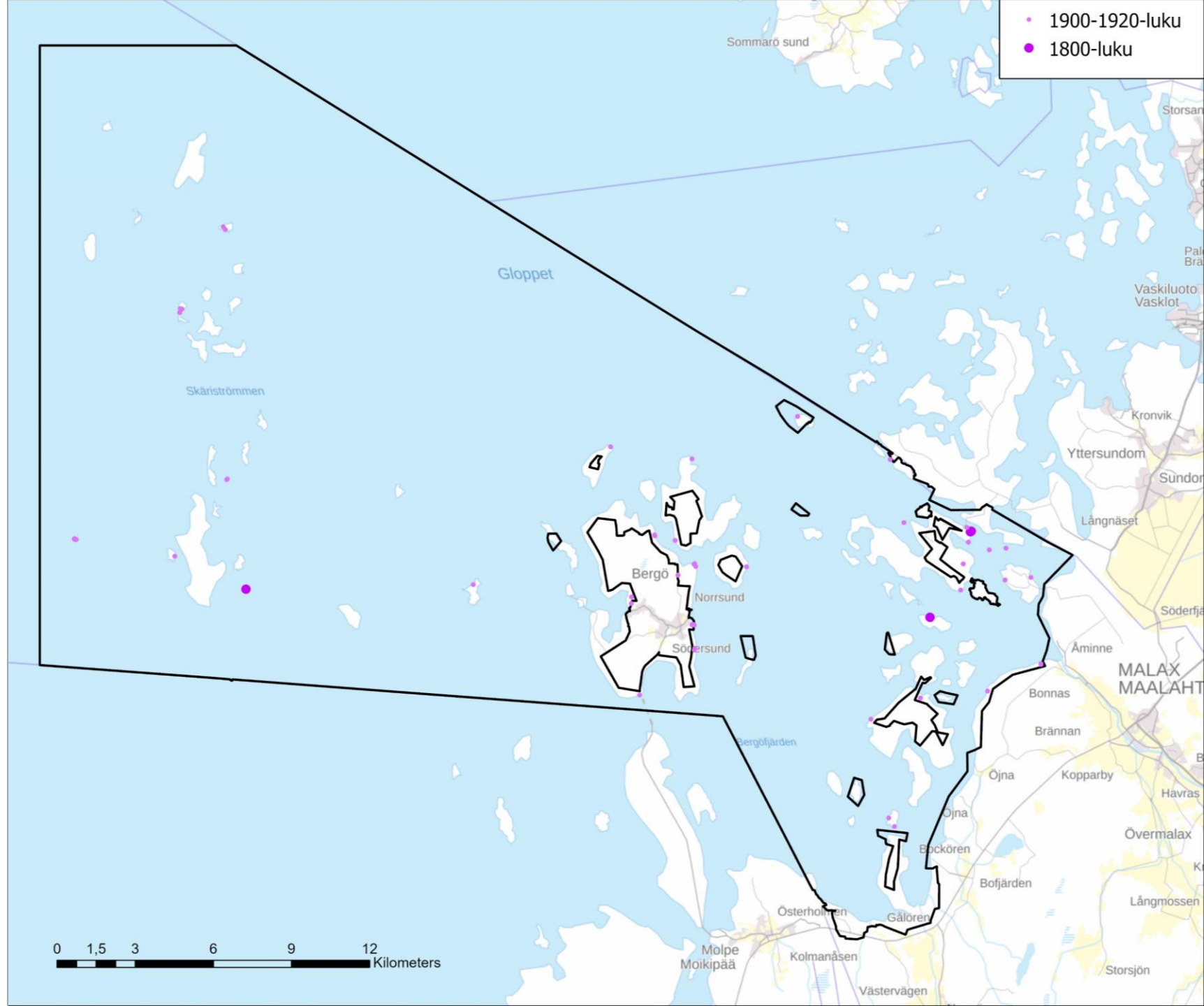
2.

Vanhat kartat, taludellinen kartta 1913.

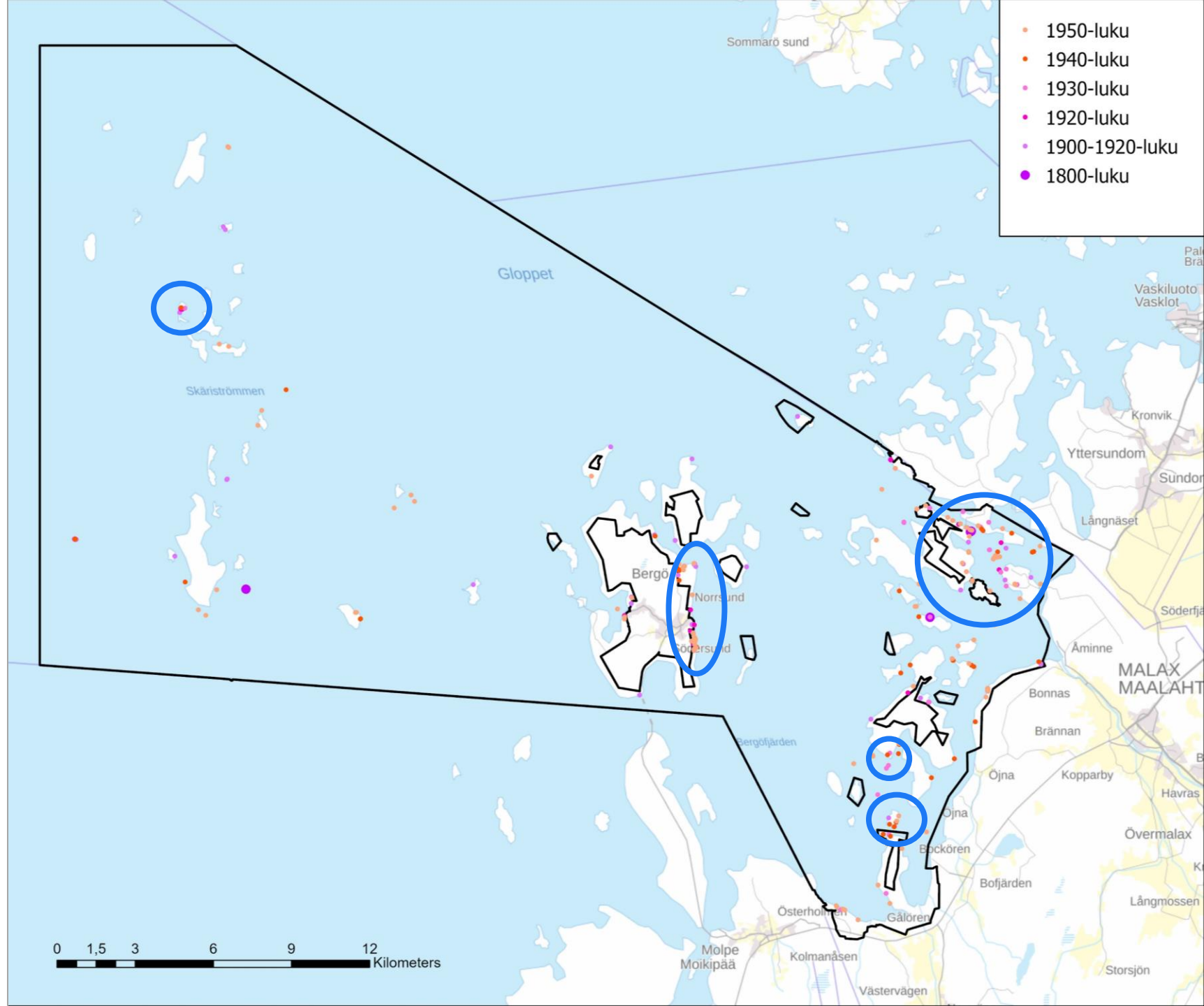
Rakennusrekisteri

- Kartalle on merkitty varhaisin rakentaminen rakennusrekisterin mukaan
- Alueella on kolme kohdetta 1800-luvulta ja muutamia kohteita 1900-luvun alusta.
- Yhtenäisiä alueita on tunnistettavissa vähän. Asutus on ollut harvaa

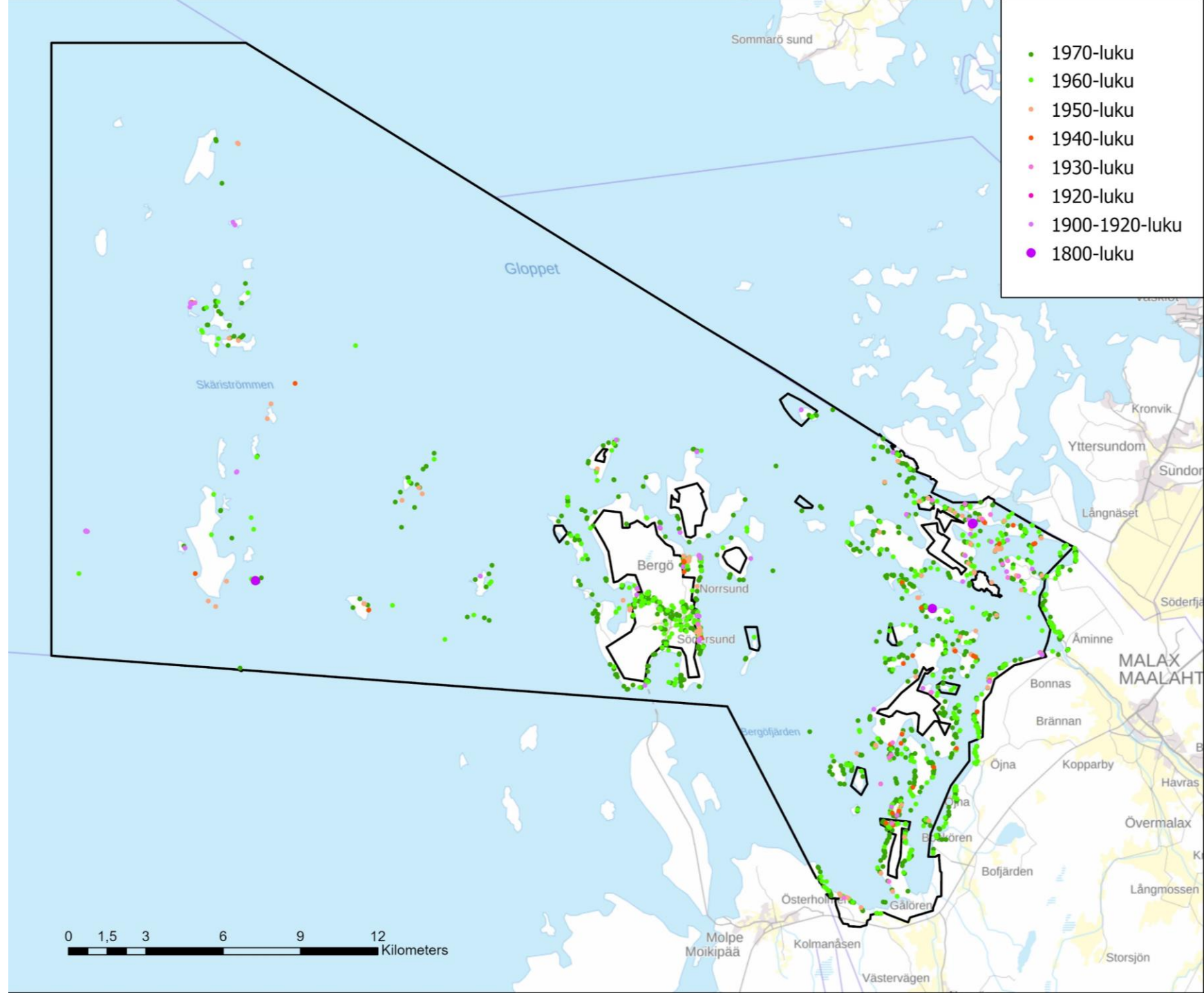
Rakennusrekisteri

- Rakennusrekisterin rakennuskanta 1950-luvulle.
- Asutus on edelleen harvaa, muutamia keskittymiä on tunnistettavissa (ympyröity sinisellä)

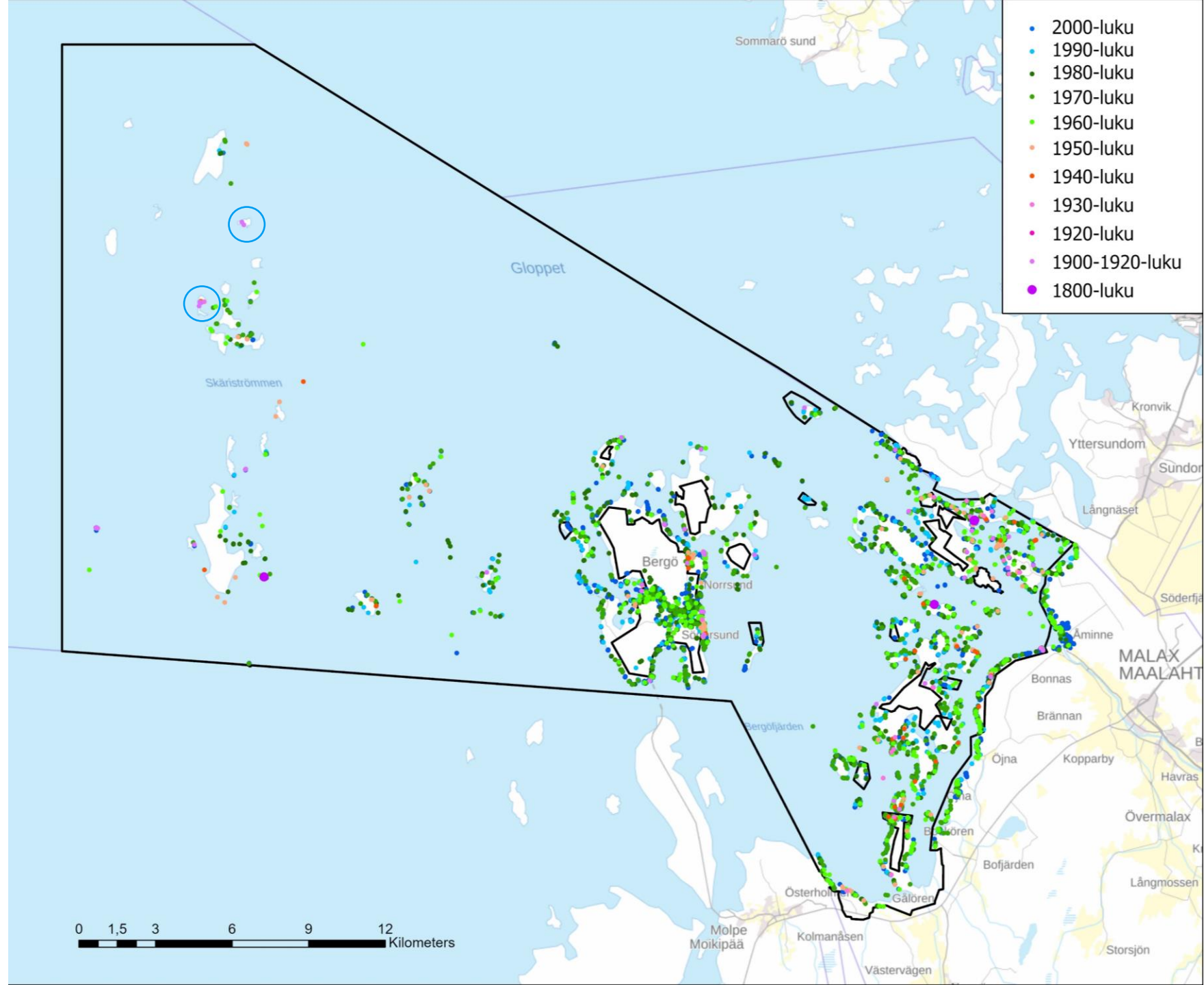
Rakennusrekisteri

- Rantarakentaminen on kiihtynyt 60-luvulta lähtien
- Varsinaisia eheitä tai selkeitä aluekokonaisuuksia ei ole tällä alueella säilynyt vaan rakentaminen alueella on tiivistynyt ja sen pääpaino on 1960-luvun jälkeen tapahtuneessa rakentamisessa

Rakennusrekisteri

- 2000-luvulle tultaessa on suurin osa rannoista rakennettuna.
- Täysin yhtenäisiä alueita ei ole varhaiselta ajalta. Parhaiten säilyneitä pienempiä kokonaisuuksia on ulkosaaristossa (sininen rajaus).
- Huomioitavaa on, että rakennusrekisterin tiedot saattavat vääristää kokonaiskuvaa, jolloin vertailu MML 1970-luvun peruskarttoihin on välttämätöntä.

Huvilarakentamisen historia ja merelliset elinkeinot

Huvila-asutuksen kehitys Suomessa

Huvila-asutuksen kehitys Suomessa jakaantuu kolmeen vaiheeseen:

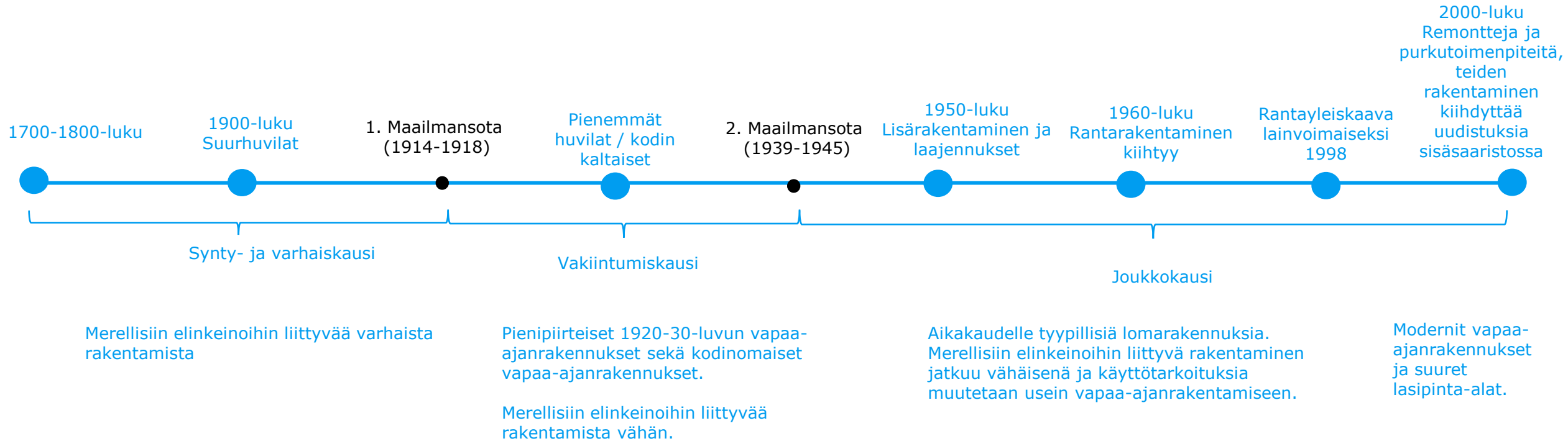
1. Synty- ja varhaiskauteen lukeutuvat kaikki ennen I maailmansotaa rakennetut huvilat. Silloin rakennettiin suurhuviloita.
2. Seuraavaa kautta kutsutaan vakiintumiskaudeksi, joka kesti II maailmansotaan. Kauden huvilat olivat yksinkertaisia, käytännöllisiä ja omakotitalon kaltaisia.
3. Kolmatta vaihetta kutsutaan joukkokaudeksi ja se jatkuu edelleen.

Synty- ja varhaiskauden huviloita on Turun Ruissalon, Kannaksen Terijoen, Helsingin Kulosaaren lisäksi myös Vaasan, Kristiinankaupungin, Uudenkaarlepyyn, Pietarsaaren ja Kokkolan saaristoissa. Suomen vanhimman huvilan tittelistä kilpailevat kuitenkin Vaasan lähistöllä olevat Iskmon Grönvik 1700-luvun lopulta ja Reuterholmin huvila (1799), joka on nykyisin Vähänkyrön pappilana. Vuodelta 1828 olleesta Roschierin huvilasta on jäljellä vain kustavilaistyylinen huvimaja. Hietalahden Villa on 1840-luvulta.

Pohjanmaa on näin ollen ollut edelläkävijä huvilakulttuurin synnyssä Suomessa.

(Pohjanmaan museon selvitys Vaasan seudun huviloista 2007)

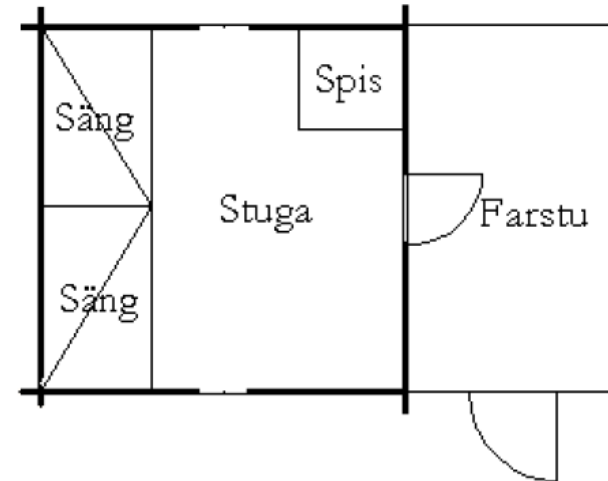
Huvilarakentamisen kehitys Maalahden sisäsaaristossa

Kalamaja

Ulkosaariston perinteinen rakennustyyppi on kalamaja (fiskarbastu). Rakennus koostuu lähes aina nelikulmaisesta huoneesta, jonka toisessa päädyssä on ovi ja kuisti. Kuistia käytetään verkkojen ripustamiseen. Sisustus koostuu karkeasti rakennetusta takasta ja savupiipusta, yhdestä tai useammasta laverista sänkypaikoiksi sekä puupenkeistä istumapaikoiksi.

Kalamaja on tarkoitettu osavuotiseen asumiseen kalastuksen aikana. Nykyään kalamajat ovat enemmän vapaa-ajan käytössä.

Grundplan för en typisk fiskarbastu i Malax och Korsholms skärgårdar

Kalamajan periaatepiirros (Skärgårdsrapport 2, Vaasa. s. 4).

Merenkulun rakenteita

Kummelit

Kummelit ovat kivistä kasattuja, usein valkoisiksi kalkittuja päivämerenkulun kiintopisteitä. Merimerkkeinä toimineet kummelit mainitaan jo viikinkien saagoissa ja keskiaikaisissa lähteissä, joten rakennustyyppi lienee alkuperältään esihistoriallinen. Valtiollinen luotsi- ja majakkalaitos rakensi Suomen meriväylien varsille satoja huolellisia kiviladelmia.

Pookit

Valottomat tunnusmajakat eli pookit ovat puisia tai kivisiä torneja, joiden tärkeimpinä tehtävinä oli toimia kaupunkiväylän alkua ja luotsiaseman paikkaa osoittavina tunnisteinä. Avomeren partaalle pystytetyt, usein yli 20-metriset pookit ovat vaativiin oloihin sopeutettu ja omaleimainen rakennusryhmä.

Majakat

Majakat ovat valaistuja merimerkkejä, jotka helpottavat avomerellä kulkevien laivojen navigointia ja estävät näitä ajautumasta liian lähelle rannikkoa. Majakat myös varoittavat karikoista ja opastavat tärkeitten, saariston sisään vievien reittien alkuun.

Luotsivartiotuvat ja luotsiasemat

Luotsausvelvollisuutta hoitaneita luotsitiloja ryhdyttiin perustamaan Suomen saaristoon 1500-luvulla. Luotsaustehtävät olivat pitkään sivuelinkeino, ja luotsien toimeentulossa painottuivat tilanhoito ja kalastus. Varhaisten luotsien käyttämistä päivystys- tai tähytyspaikoista ei juuri ole tietoa. Erityisiä luotsivartiotupia alettiin rakentaa enemmän vasta 1800-luvun puolivälissä. Rakennukset sijoitettiin korkeille kallioille ja niemien kärkiin. Ensimmäiset luotsivartiotuvat olivat pieniä ja yksinkertaisia hirsitupia. Ajan kuluessa tupiin lisättiin usein toinen kerros, jolloin syntyi erikoisia, kapeita ja korkeita rakennuksia. Tärkeä piirre ovat myös katonharjalle tehdyt tähytystornit. Ne yleistyivät 1800- ja 1900-lukujen taitteessa, samaan aikaan kun luotsipäivystäjät saivat käyttöönsä kaukoputket. Koska miehet oleskelivät vartiotuvilla vain päivystysvuorojensa ajan, säilyivät rakennukset pitkään pelkistettyinä. 1950- ja 1960-luvuilla työvuorojen aikaisiksi tukikohdiksi pystytettiin luotsiasemia; kerrostaloa muistuttavia rakennuksia, joissa asuintilojen päälle yleensä sijoittui suuri-ikkunainen valvomohuone.

Johtoloistot ja loistonhoitajan asunnot

Johtoloistot mahdollistivat pimeänavigoinnin mutkittilevilla saaristoväylillä. Varhaiset loistot olivat toiminnaltaan epävarmoja, ja niitä hoitamaan syntyi loistonhoitajien ammattiryhmä. Valtio rakensi päätoimisille loistonhoitajille asunnot, joista käsin he tekivät huolto- ja tarkastuskäyntejä vastuualueensa loistokojuissa.

Rönnskärin tunnusmajakka on Vaasan kaupungin tunnus merelle päin. Se on opastanut merenkulkijoita kaupunkiin vuodesta 1784.

Rönnskärin kummeliryhmä jäsentää merimaisemaa.

Lillsandenin loisto. (Finna, Museovirasto Nyman H. 1999)

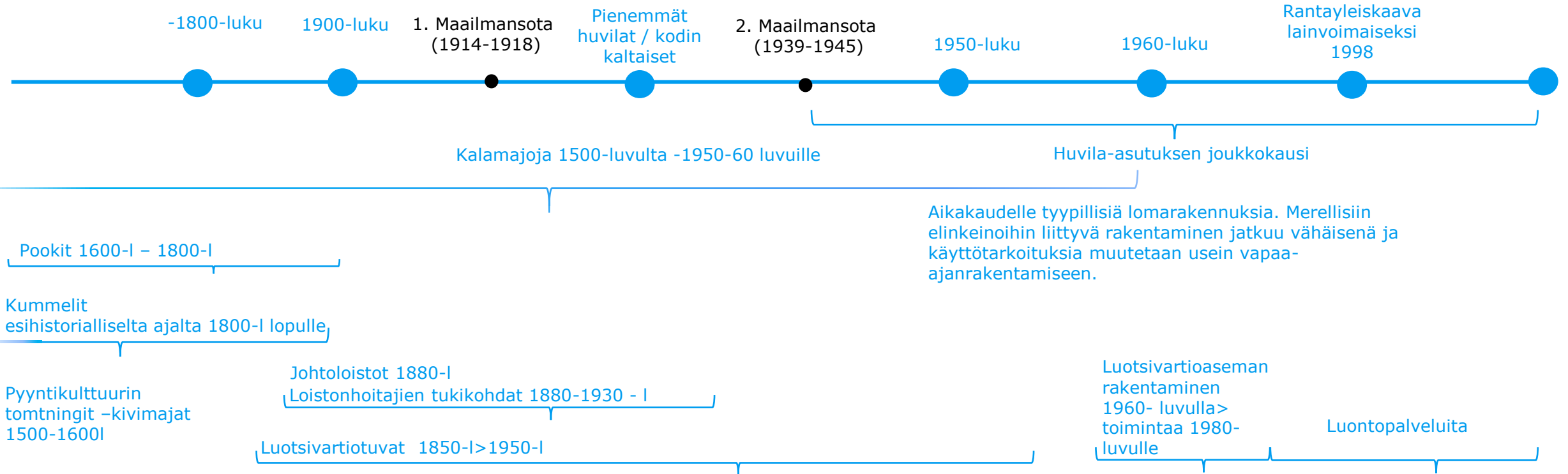
Strömningsbädanin majakkayhteisössä asuttiin tiiviisti lähekkäin, naapurisovun säilyttäminen oli avainasia.

Kaksi loistonhoitajaperhettä asui seinänaapureina syrjäisellä Lillsandenin saarella Merenkulun eteläosassa. Lähin miesten vastuualueeseen kuulunut loisto pilkkottaa virkarakennusten välistä.

Yllä kuvia merenkulun rakennuksista. (Nyman. H. Meriväylien rakennusperintö. 2009)

Rakentamisen kehitys Maalahden ulkosaaristossa

Rakennusinventointi sisäsaaristo

Inventointikertomus

Tämän rakennusinventoinnin on laatinut arkkitehti Stina Karhunmaa sekä rakennusarkkitehti Tanja Tarkkanen Ramboll Finland Oy:stä.

Alueelle tehtiin maastokäyntejä 21.10.2025, 13-14.11.2025, jolloin alueen rakennuskantaa valokuvattiin ja valittiin inventoitavat kohteet. Inventoinnin on laadittu työohjelman mukaisesti (kuvattu s. 26), joka on hyväksytty ELY-keskuksen, alueellisen vastuumuseon sekä tilaajan kesken. Kaikki inventoitavat kohteet ovat 1950-luvulta tai sitä aiemmin rakentuneita. Suurin osa 1950-luvun rakennuskannasta alueella on tyypillisiä pieniä loma- tai piharakennuksia, joilla ei yksittäisinä rakennuksina ole sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Tämän nojalla kaikkia yksittäisiä 1950-luvun kohteita ei ole tarkistettu maastossa. Puolestaan kaikki 1940-luvun sekä sitä vanhemmat kohteet on huomioitu ja tarkistettu lähtötietojen perusteella.

Taustatyönä perehdyttiin alueesta löytyviin lähtötietoihin ja kartta-aineistoihin. Kunnalta saatiin rakennusten rakennusajankohdat. Alueelta on laadittu rakennusinventointi voimassaolevan kaavan laatimisen aikana vuonna 1994-1995 ja muutamia kohteita on huomioitu kaavamerkinnöin. Kohteiden valintaperuste on epäselvä. Alueelta on tiedossa kahdeksan kohdetta, jotka on inventoitu Maalahden kulttuuriympäristöohjelman aikana vuonna 2012 Tiina Sjögrenin toimesta.

Inventoiduista rakennuksista on laadittu inventointikortit, jotka ovat tämän selvityksen liitteenä 1. Alustavat arvot on laatinut rakennusarkkitehti Tanja Tarkkanen ja arkkitehti Stina Karhunmaa.

Rakennusinventoinnin arvottamisneuvottelut on käyty 2.3.2026 sekä 6.3.2026.

Inventoinnin yhteenveto

Alueelta inventoitiin 42 kohdetta (kohteet 1-26 ja 28-43). Alueen tärkeimmät kohteet sijaitsevat RKY-alueella Bergön saaristossa: Perisgrundin pihapiiri sekä satamien alueet.

Yleisesti alueen rakennuskanta on hyvin vaihtelevaa, eikä yhtenäisiä aluekokonaisuuksia muodostu. Vanhempaa rakentamista on kuitenkin säilynyt kiitettävästi ja osa rakennuksista on säilyttänyt verrattain hyvin varhaisen ulkomuotonsa. Pihapiirit ovat usein myös täydentyneet uudemmallalla rakennuskannalla, jolloin vanhempi rakennuskanta jää usein pihapiirissä toisarvoiseksi. Sisäsaariston osalta nousivat esiin erityisesti pienet jugend-vaikutteiset loma-asuntojen pihapiirit 1930-luvulta (esimerkiksi kohteet 8, 11 ja 18). Kalamaja tyyppisiä pienipiirteisiä rakennuksia oli myös jonkin verran (esimerkiksi kohteet 12 ja 15). 1930-40-luvulta löytyi myös toista hieman kookkaampia perinteisempää rakennustyyppiä (esimerkiksi kohteet 9, 10 ja 19). Vägvikin sataman yhteydessä on perinteistä pysyvää asutusta 1900-luvun alusta.

Bergön saarelta puolestaan löytyi isoja perinteisiä rannikopohjalaistiloja sekä huviloita kuten kohteet 31 ja 38, mutta myös Maalahdelle perinteistä talonpoikaista rakentamista (esimerkiksi kohteet 39, 40). Bergön saarella RKY-alueita lukuun ottamatta hienoimpia alueita ja kokonaisuuksia oli kaukana Bergön keskustasta sijaitseva Galörenin alue, jossa sijaitsi kaksi todennäköisesti 1800-1900-luvun vaihteesta peräisin olevaa perinteistä asuntoa kivikkoisessa ja karussa saaristolaisympäristössä. Rakennusten sijainnin perusteella niiden historia liittyy todennäköisesti merellisiin elinkeinoihin alueella.

Vägvikin satama-alue sekä siihen liittyvä asutus suositellaan huomioitavan kaavassa kyläkuvallisesti arvokkaana kohteena.

Seuraavilla sivuilla on kooste rakennusinventoinnista. Rakennusinventointikortit ovat tämän selvityksen liitteenä 1.

Kohteet 8, 11 ja 18.

Kohteet 12 ja 15.

Kohde 9.

Kohde 38.

Kohde 39.

Kohde 40.

Arviointiperusteet

Alueen arvojen määrittämisessä on käytetty vakiintuneita kriteerejä, jotka on lueteltu Laissa rakennusperinnön suojelemisesta 498/2010 8 §:

1. Harvinaisuus tai ainutlaatuisuus (**harvinaisuus**); Kohde/alue on ainutlaatuinen tai se on yksi harvoista tyyppinsä edustajista.
2. Historiallinen tyypillisuus alueelle (**tyypillisuus**); Kohde/alue on maantieteellisistä tai kulttuurisista syistä tai luonnonoloista johtuen alueelle tyypillinen.
3. Aluetta tai tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet (**edustavuus**); Kohde/alue edustaa jotain omalle ajalleen tai alueelleen ominaista rakennustyyppiä.
4. Alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen (**alkuperäisyys**);
5. Merkitys historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä (**historiallinen todistusvoimaisuus**); tai
6. Näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta (**historiallinen kerroksisuus**).

Arvoluokitus

Rakennusten arvoluokituksessa on käytetty seuraavaa määrittelyä:

Rakennushistoriallinen: rakennushistorialliset arvot viittaavat rakennuksen arkkitehtoniseen ja tekniseen merkittävyyteen. Arvot voivat olla rakennustaiteellisia, mikä tarkoittaa rakennuksen puhtaspiirteisyyttä ja arkkitehtonisen tyylin edustamista tai rakennusperinteisiä, mikä tarkoittaa oman aikakautensa ja alueensa rakennusperinteen tyypillistä edustavuutta. Rakennustekniset arvot viittaavat rakennustekniikan merkittävyyteen; onko rakennuksessa käytetty rakennusteknisesti mielenkiintoisia aikanaan uusia tai uniikkeja ratkaisuja.

Maisemalliset arvot: Pihapiiri muodostaa maisemallisen kokonaisuutensa ja luo itsenäisesti ympäristöllisiä sekä maisemallisia arvoja tai pihapiiri on maisemallisesti tai kaupunkikuvallisesti merkittävä osa ympäristökokonaisuutta ja näkyy ympäristöönsä hyvin.

Historialliset arvot: asutushistoriallisesti arvokas, teollisuus-, kauppa-, liikenne-, sivistys-, aate-, henkilö-, kaava-, hallinta tai sosiaalhistoriallisesti arvokas.

Inventoinnin kooste

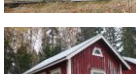

R = Rakennushistoriallisesti arvokas

H = Historiallisesti arvokas

M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	1. Tomsäcksvägen 13	Vapaa-ajanrakennus (1) v. 1920, (2) v. 1950 (3) v. 1800-1900-lukujen vaihte (rak.rek)	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan huomioitavan/suojeltavan kaavassa kokonaisuutena. Rakentamisen pienipiirteinen mittakaava tulisi huomioida ja rakennukset tulisi korjata niiden arvot säilyttävällä ja palauttavalla tavalla.
	2. Tomsäcksvägen 23	Piharakennus 1950-luvulta	x	x		Ei edellytä suojelua.
	3. Gästgivarstrandsvägen	Piharakennus 1800-1900-lukujen vaihte	x	x	x	Vanhempi rakennus suositellaan suojeltavan kaavassa. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	4. Gästgivarstrandsvägen 51	Vapaa-ajanrakennus 1900-luvun alku	x			Koska pihapiiri ei ole kokonaisuudessaan säilynyt, ei rakennus yksistään edellytä suojelua. Rakennus kuitenkin suositellaan säilytettävän ja korjausten olisi suositeltavaa olla palauttavia.
	5. Algrundsvägen 154	Vapaa-ajanrakennus (1) v. 1958 (2) v. 1928 (rak.rek.)				Ei edellytä suojelua.
	6. Storstensgrundsvägen 78	Vapaa-ajanrakennus 1920-30-luku Sauna ja muut piharakennukset 1920-30-luvuilta	x	x	x	Pihapiiri alkuperäisine piharakennuksineen suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	7. Storstensgrundsvägen 71 a	Vapaa-ajanrakennus 1900-luvun alku	x	x		Ei edellytä suojelua.
 	8. Storstensgrundsvägen 71 b	Vapaa-ajanrakennus vuodelta 1936 (r.rek), Pieniä piharakennuksia	x	x		Pihapiiri suositellaan suojeltavan. Rakennukseen tehtävien korjausten tulisi olla tämän kulttuurihistoriallisesti arvokkaan luonteen säilyttäviä.
 	9. Haggörsvägen 14	Vapaa-ajanrakennus v. 1933 (r.rek) Venevaja v. 1937	x	x		Pihapiirikokonaisuudella ei arvioida olevan sellaisin kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. 1930-luvun lomarakennuksen olisi suositeltavaa säilyä esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta
	10. Gästgivargrundsvägen 51	Vapaa-ajanrakennus 1948 (r.rek)	x			Ei edellytä suojelua.
 	11. Leikarslotvägen 104 b	Vapaa-ajanrakennus 1930-40-luku Vierasmaja 1930-1940-luku	x	x	x	Pihapiiri sekä 1930-1940-luvun rakennukset suositellaan suojeltavan. Mittakaava tulisi huomioida ja korjaukset tulisi olla alkuperäisen arvon säilyttäviä.
	12. Leikarslotvägen	Vapaa-ajanrakennus v. 1937 (r.rek)	x	x		Pihapiirikokonaisuudella ei arvioida olevan sellaisin kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. 1930-luvun lomarakennuksen olisi suositeltavaa säilyä esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	13. Leikarslotvägen 216 b	Vapaa-ajanrakennus v. 1927 (r.rek)	x			Rakennuksella ei arvioida olevan sellaisin kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
	14. Fjärdsvägen 59 a	Vapaa-ajanrakennus n. 1930- luku				Rakennuksella tai pihapiirillä ei arvioida olevan sellaisin kulttuurihistoriallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
 	15. Fjärdsvägen 59 b	Vapaa-ajanrakennus v. 1935 (r.rek) Piharakennus sama aikakausi	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan/huomioitavan kaavassa. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	16. Fjärdsvägen 95 b	Vapaa-ajanrakennus v. 1937 (r. rek)	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan esimerkkinä huvila-asutuksen vakiintumiskauden rakentamisesta.
 	17. Fjärdsvägen 139 a	Vapaa-ajanrakennus 1930 luku Aitta n. 1800-l	x	x	x	Pihapiiri kiviaitoinen ja rakennuksineen suositellaan suojeltavan esimerkkinä alueen varhaisesta pienimittakaavaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
 	18. Fjärdsvägen 155b	Vapaa-ajanrakennus v. 1934 Piharakennus/aitta sama aikakausi	x	x	x	Pihapiiri kiviaitoinen ja rakennuksineen suositellaan suojeltavan esimerkkinä alueen varhaisesta pienimittakaavaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas

H = Historiallisesti arvokas

M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	19. Fjärdsvägen 163	Vapaa-ajanrakennus v. 1928 (r.rek) Venevaja	x	x		Ei edellytä suojelua.
	20. Granösvägen 80	Vapaa-ajanrakennus v. 1920 (r.rek)	x	x	x	Pihapiiri alkuperäisine rakennuksineen (lomarakennus ja piharakennus 1920-luvulta) suositellaan suojeltavan esimerkkinä alueen varhaisesta lomarakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	21. Vägvikintie 145 a	Asuinrakennus 1900-luvun alku Piharakennuksia samalta aikakaudelta ja 1940-50- luvulta	x	x	x	Pihapiiri piharakennuksineen suositellaan suojeltavan esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	22. Vägvikintie 145 b	Piharakennus 1950-luku				Piharakennuksella ei ole sellaisia arvoja, jotka edellyttävät suojelua, mutta rakennuspaikka sataman läheisyydessä olisi hyvä huomioida mahdollisessa aluekokonaisuudessa.
	23. Varsvägen 11	Asuinrakennus 1900-l alkua Piharakennus sama aikakausi	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Päärakennukselle suositellaan palauttavia korjauksia.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas

H = Historiallisesti arvokas

M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	24. Varvsvägen 14	Asuinrakennus (1) 1920-luku Asuinrakennus (2) 1937 (r.rek)	x -	x x	x x	Pihapiiri ja rakennukset 1 ja 2 suositellaan suojeltavan/huomioitavan esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Päärakennuksille (1 ja 2) suositellaan palauttavia korjauksia.
	25. Varvsvägen 25	Asuinrakennus 1800-luvun loppu	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan/huomioitavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla
	26. Varvsvägen 27	Asuinrakennus 1900-luvun alku	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan/huomioitavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Asuinrakennukselle suositellaan palauttavia korjauksia.
	28. Skathagavägen 49	Vapaa-ajanrakennus v. 1907 (r.rek) Piharakennus v. 1910	x	x	x	Rakennukset suositellaan suojeltavan/huomioitavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	29. Bergöntie 136	Asuinrakennus ja piharakennus v. 1939(r.rek)	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan/ huomiotavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla/palauttavalla tavalla.
	30. Bergöntie, Båodåddin	Vanha satama/venealkama	x	x	x	Vanha satama-alue suositellaan suojeltavan/ huomiotavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta satamatoiminnasta. Alueella tulee täydennysrakentamisessa huomioida mittakaava ja alueen kulttuurihistorialliset arvot.
	31. Dyviksvägen 57b	Asuinrakennus 1906 (r.rek)	x	x	x	Pihapiiri sekä asuinrakennus kiviaitoineen suositellaan suojeltavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	32. Dyviksvägen 57c	Lomarakennus 1946 (rak.rek.)	x			Rakennuksilla ei ole sellaisia rakennushistoriallisia arvoja, mitkä edellyttäisivät suojelua.
	33. Dyviksvägen 57a	Asuinrakennus 1928 (r.rek)				Ei edellytä suojelua. Suositellaan palauttavia korjauksia asuinrakennukselle.
	34. Perisgrundvägen 84 a-b	Vapaa-ajanrakennus (1) 1918 (r.rek) Vapaa-ajanrakennus (2) 1900 (r.rek) Venevaja (3) 1924 (r.rek) ja sauna (4)	x	x	x	Pihapiiri kiviaitoineen ja rakennuksineen suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla. Kiviaita ja tie tulee myös huomioida kokonaisuudessa.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	35. Svartbådavägen 25	Asuinrakennus 1920 (r.rek) Piharakennus	x	x	x	Pihapiiri ja sen vanhimmat rakennukset suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla. Maisemallinen piha-aita sekä tien varren pitkä piharakennus olisi suositeltavaa säilyttää.
	36. Svartbådavägen 67	Lomarakennus 1930 (r.rek)	x			Rakennuksella ei ole sellaisia rakennushistoriallisia, maisemallisia tai historiallisia arvoja, mitkä edellyttäisivät suojelua.
  	37. Galörsvägen	Asuinrakennus (1) 1800-luvun alku Piharakennukset n. 1800-1900 taitteesta Asuinrakennus (2) 1800-luvun loppu	x	x	x	Pihapiirit (1) ja (2) rakennuksineen suositellaan suojeltavan. Myös ympäröivää maisemaa ja venevalkama tulisi huomioida. Rakennukset tulee korjata niiden alkuperäiset arvot palauttavalla tavalla.
	38. Svartnäsavägen 140a	Lomarakennus 1920 (r.rek)	x	x	x	Lomarakennus suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
  	39. Svartnäsavägen 141b	Lomarakennus v. 1903 (r.rek) Piharakennus v. 1920 (r.rek) Sauna v. 1950 (r.rek)	x	x	x	Pihapiiri sekä rakennukset 1-3 suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M= Maisemallisesti arvokas

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	40. Norrsunds- vägen 186	Asuinrakennus v. 1900 (r.rek)	x	x	x	Asuinrakennus suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
	41. Norrsunds- vägen 202	Asuinrakennus v. 1909 (r.rek) Piharakennus, venevaja			x	Pihapiirissä ei ole sellaisia rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja, mitkä edellyttäisivät suojelua. Olisi suositeltavaa, että vanhat piharakennukset säilyisivät.
	42. Norrsunds- vägen 230	Asuinrakennus 1900 (r.rek) Piharakennuksia 1900-luvun puolivälistä	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
   	43. Nötholmintie 176a	Asuinrakennus (1) v. 1918 (r.rek) Lomarakennus (2) v. 1940 (r.rek) Piharakennus (3,4) 1900-luvun alku	x	x	x	Pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.

Tietojen kooste

Ulkosaaristo

Ulkosaaristo yhteenveto

Ulkosaaristosta aikaisemmin selvitettyt tiedot on koostettu tähän selvitysraporttiin soveltuvin osin ja suosituksia kaavoitukseen on annettu selvitysten tietojen perusteella. Ulkosaariston rakennushistorialliset arvot liittyvät merellisiin elinkeinoinhin sekä luotsitoimintaan. Ulkosaariston tarkemmat kohdetiedot ovat tämän selvityksen liitteenä 2.

Ulkosaariston kulttuuriympäristöt liittyvät varhaisimmilta osin merellisiin elinkeinoinhin; kalastukseen ja pyyntielinkeinon sekä luotsi- ja majakkatoimintaan. Luotsi- ja majakkatoiminnan kulttuuriympäristöt on huomioitu valtakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä (RKY).

Ulkosaariston kulttuuriympäristöt sijoittuvat Valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja osin myös Unescon maailmanperintöalueelle. Kalastuksen ja pyyntikulttuurin kulttuuriympäristöt ovat pieniä saarilla ja luodoilla sijaitsevia kalamajoja ja venevajoja mutta myös varhaisempien aikojen jatulintarhoja ja pyyntikuoppia. Rakennusten käyttö on muuttunut paljolti vapaa-ajan rakennuksiksi ja niihin on myös tehty muutoksia. Ulkosaaristossa on jonkin verran rakennettu vapaa-ajan rakennuksia 1900-luvun puolivälin jälkeen.

Ulkosaariston kulttuuriympäristöillä on merellisiin elinkeinoinhin liittyvää maisemallista, historiallista ja rakennushistoriallista arvoa.

Seuraavilla sivuilla on esitetty kooste ulkosaariston kulttuuriympäristökohteista.

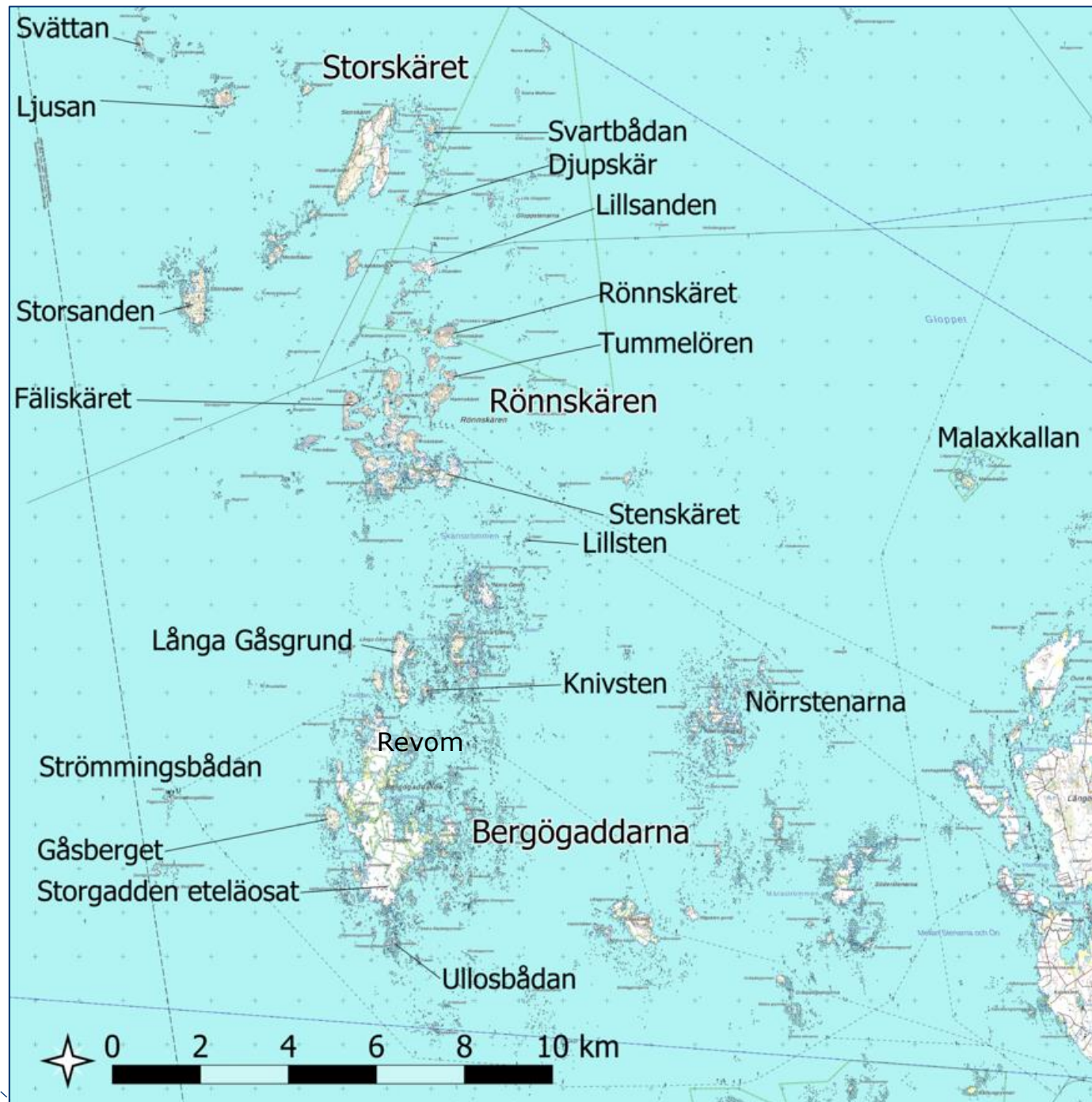
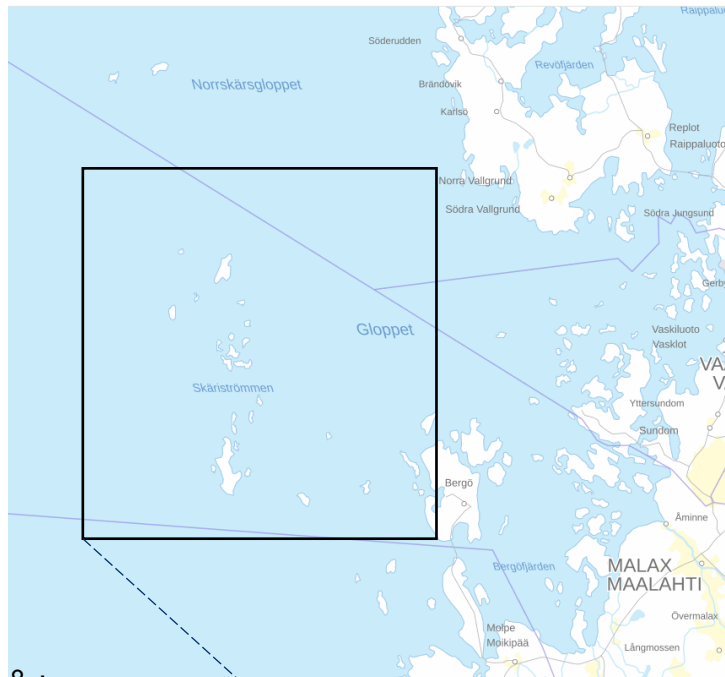

*Vy över Storskärsviken från Husbacken, 1986.
Näkymä Luotsimäeltä Storskärsvikenin yli, 1986.
(Aktiv närkultur / Göran Strömfors)*

Kuva Storskäretistä (Kellari, S. MERENKURKUN KALASTUSPAIKAT, 2012, s 37)

Ulkosaariston kohteet

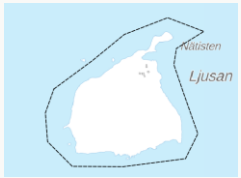

1. Skvättan
2. Ljusan
3. Storskäret
4. Svartbådan
5. Djupskär
6. Storsanden
7. Lillsanden
8. Rönnskäret
9. Fäliskäret
10. Tummelören
11. Stenskäret
12. Lillsten
13. Strömmingsbådan
(Kallan)
14. Revom
15. Storgadden eteläosat
16. Ullosbådan
17. Malaxkallan

Ulkosaariston kohteet

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
 H = Historiallisesti arvokas
 M = Maisemallisesti arvokas

□ Valtakunnallisesti arvokas
 maisema-alue (VAMA)
 □ Valtakunnallisesti merkittävät
 rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
 □ Unesco-maailmanperintökohteet
 ● Maakunnallinen perinnebiotooppi
 (Pohjanmaan maakuntakaava 2050)
 --- Kyläkuvallinen alue

Kartta alueesta	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
Skvättan Mellant	1. Skvättan	Kalastuspaikkoja 1800-luvulta, Kalamaja ja varasto	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
Ljusán	2. Ljusán	Kalastuspaikkoja, kalamajoja ja kiviasetelmia sekä jatulintarhoja	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
Storskäret	3. Storskäret	Erittäin vanha ulkosaariston kalastuspaikka, vanha hautausmaa, vanhoja ja uudempia kalamajoja, jatulintarhoja sekä maakunnallinen perinnebiotooppi	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
Svartbådan	4. Svartbådan	Kalamajoja, joista vanhin 1930-luvulta	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
Djupskäret Ramboll	5. Djupskär	Uudehko kalamaja, linjamerkki ja varasto	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M = Maisemallisesti arvokas

- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (VAMA)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
- Unesco-maailmanperintökohteet
- Maakunnallinen perinnebiotooppi (Pohjanmaan maakuntakaava 2050)
- Kyläkuvallinen alue

Kartta alueesta	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	6. Storsanden	Runsaasti kalamajoja ja muita rakennuksia. Vanhin kalamaja vuodelta 1901	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021). Alueella on merellisiin elinkeinoin liittyvää maisemallista, historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
 	7. Lillsanden	Hyvin säilynyt ja tyyppinsä viimeinen loistonhoitajayhteisö 1900-luvun alusta. Majakanvartijan asunto, varasto ja rantavaja (RKY)	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021), Valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
	8. Rönnskäret	RKY-alue, jolla ei ole rakennuskantaa	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021), valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alue suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa.
 	9. Fälskäret	Vanhan luotsiaseman rakennuskantaa 1800-luvulta lähtien, pooki (RKY).	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021), Valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
 Ramboll	10. Tummelören	Kalamaja 1900-luvun alusta ja uudempi mökki 1970-luvulta	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas
H = Historiallisesti arvokas
M = Maisemallisesti arvokas

- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (VAMA)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
- Unesco-maailmanperintökohteet
- Maakunnallinen perinnebiotooppi (Pohjanmaan maakuntakaava 2050)
- Kyläkuvallinen alue

	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
 Rakennuksenpaikka merkitty sinisellä neliöllä	11. Stenskäret	Stenskäretin vanhin asuinrakennus	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
	12. Lillsten	Kalamaja vuodelta 1892.	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
 	13. Strömmingsbådan	Majak kayhteisön historiallisesti kerrostunut ja monipuolinen rakennuskanta (RKY).	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY 2009). Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
 	14. Revom	Kesämökki n. 1940-luvulta	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on huvila-asutuksen vakiintumisvaiheeseen liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
	15. Storgadden eteläosat	Vanhoja kalamajoja, joista vanhin vuodelta 1880. Länsiosassa aikaisemmassa kaavassa (RA/s)	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle (VAMA 2021) ja Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.

R = Rakennushistoriallisesti arvokas

H = Historiallisesti arvokas

M= Maisemallisesti arvokas

- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (VAMA)
- Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
- Unesco-maailmanperintökohteet
- Maakunnallinen perinnebiotooppi (Pohjanmaan maakuntakaava 2050)
- Kyläkuvallinen alue

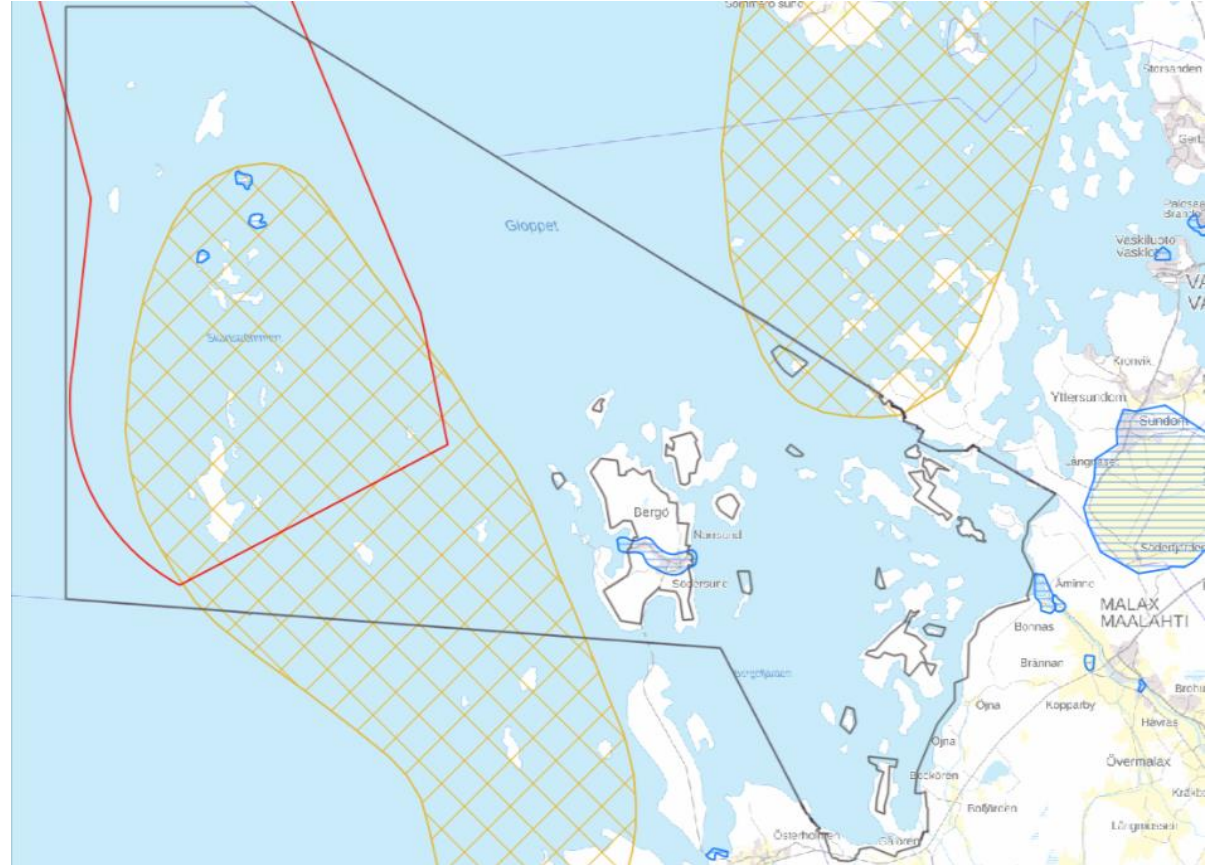
	Kohde	Kuvaus	Arvot			Suositukset
			R	H	M	
	16. Ullosbådan	Vanha siirretty kalamaja n. 1880-luvulta.	x	x	x	Kulttuurihistoriallisesti arvokas alue, joka sijoittuu Unescon maailmanperintökohteen alueelle. Alueella on merellisiin elinkeinoihin liittyvää maisemallista ja historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.
	17. Malaxkallan	Saarella on noin 15 pientä rakennusta varhaisimmillaan 1900-luvun jälkipuolelta.				Alueella ei ole sellaisia rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät huomioimista kaavassa.

Yhteenveto ja suositukset

Valtakunnalliset arvoalueet

Valtakunnalliset arvoalueet; RKY 2009, VAMA2021, Unescon maailmaperintöalue: Alueet suositellaan huomioitavan kaavassa merkinnöillä, jotka ohjaavat alueen ominaisuuksien säilymistä.

Rakennuskanta: Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja.

Kuvassa MML taustakartalla esitetty suunnittelualueen raja mustalla, valtakunnallisesti arvokas maisema-alue punaisella, UNESCO:n maailmanperintöalue oransilla ruuturasterilla sekä valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö sinisellä viivarasterilla.

Kyläkuvallinen alue, ulkosaaristo

Ulkosaaristosta tunnistettiin 9 kyläkuvallisesti arvokasta aluetta. Ulkosaariston kyläkuvallisesti arvokkaat alueet muodostavat itsenäisiä alueita, joiden historialliset arvot liittyvät merellisiin elinkeinoihin. Alueilla on tyypillisesti eri aikakausien satamia, kalamajoja, venevajoja ja muuta kalastukseen ja merenkäyntiin liittyvää rakentamista. Monilla alueilla on myös varhaisempia kulttuurikerrostumia, kuten jatulintarhoja ja pyyntielinkeinon jäänteitä.

Rakennukset ovat pienipiirteisiä ja vaatimattomia ja ne sijoittuvat sataman tai laiturin läheisyyteen. Rakennukset muodostavat muutaman pienen rakennuksen ryhmiä.

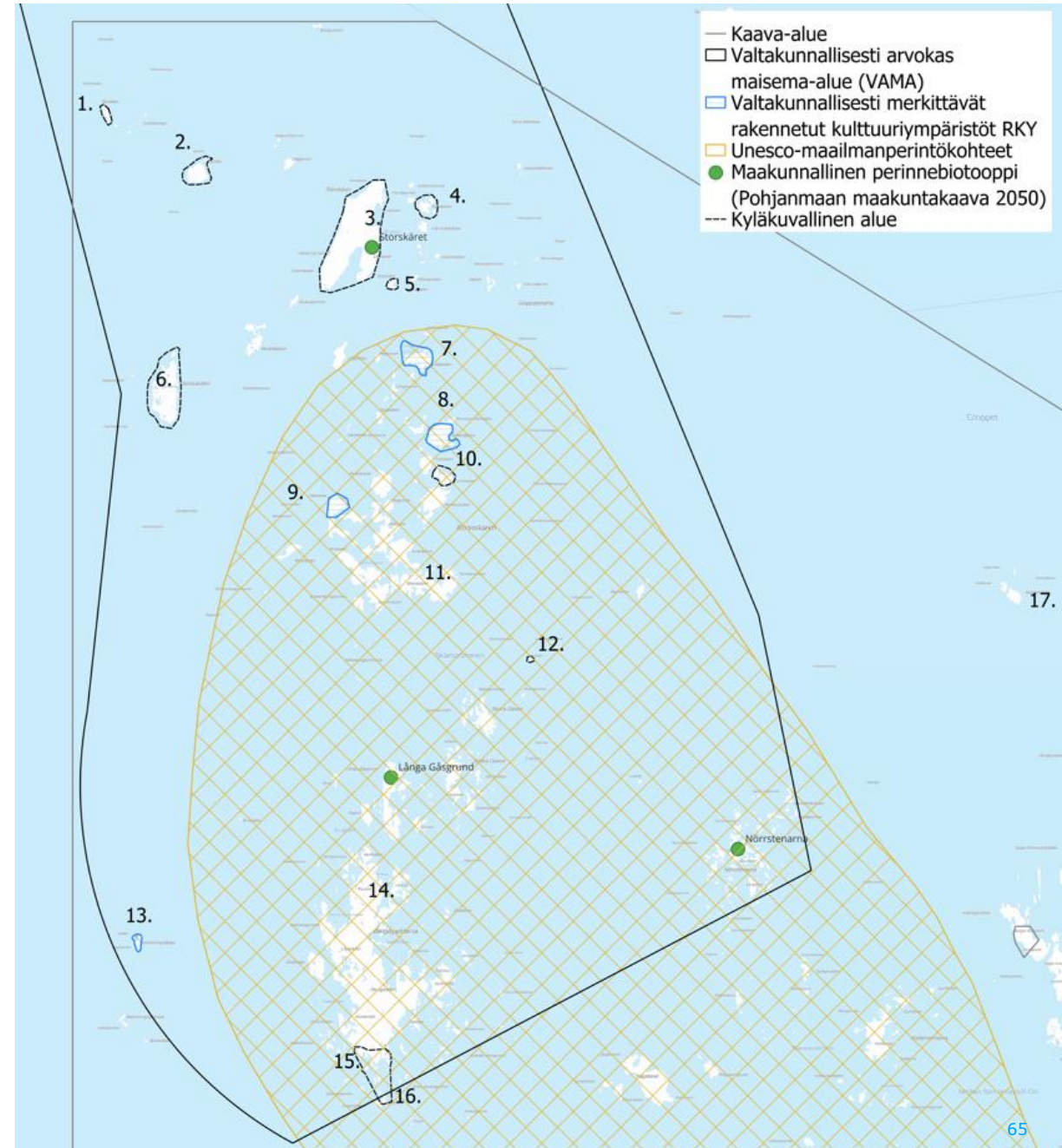
Kyläkuvallisesti arvokkaat alueet sijoittuvat saarille. Merellisiin elinkeinoihin liittyvän kulttuuriperinnön lisäksi kaikki kyläkuvallisesti arvokkaat alueet sijoittuvat valtakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle VAMA (Merenkurkun saaristomaisemat) ja eteläisimmät alueet myös Unescon maailmanperintöalueelle (Merenkurkun saaristo).

Kyläkuvallisesti arvokkaat alueet

1. Skvättan
2. Ljusan
3. Storskäret
4. Svartbådan
5. Djupskär
6. Storsanden
10. Tummelören
12. Lillsten
- 15.-16. Storgadden eteläosat ja Ullosbådan

Suosituks

Kyläkuvallisesti arvokas alue suositellaan säilyttämään pienipiirteisenä ja alue rakennuksineen suositellaan huomioitavan /suojeltavan kaavassa. Rakennusten korjauksissa suositellaan käytettävän perinteisiä materiaaleja ja työtapoja. Lisä- ja täydennysrakentamisen tulee sopeutua mittakaavaltaan, tyyliältään, rakentamistavaltaan ja sijoittelultaan lähiympäristöönsä.

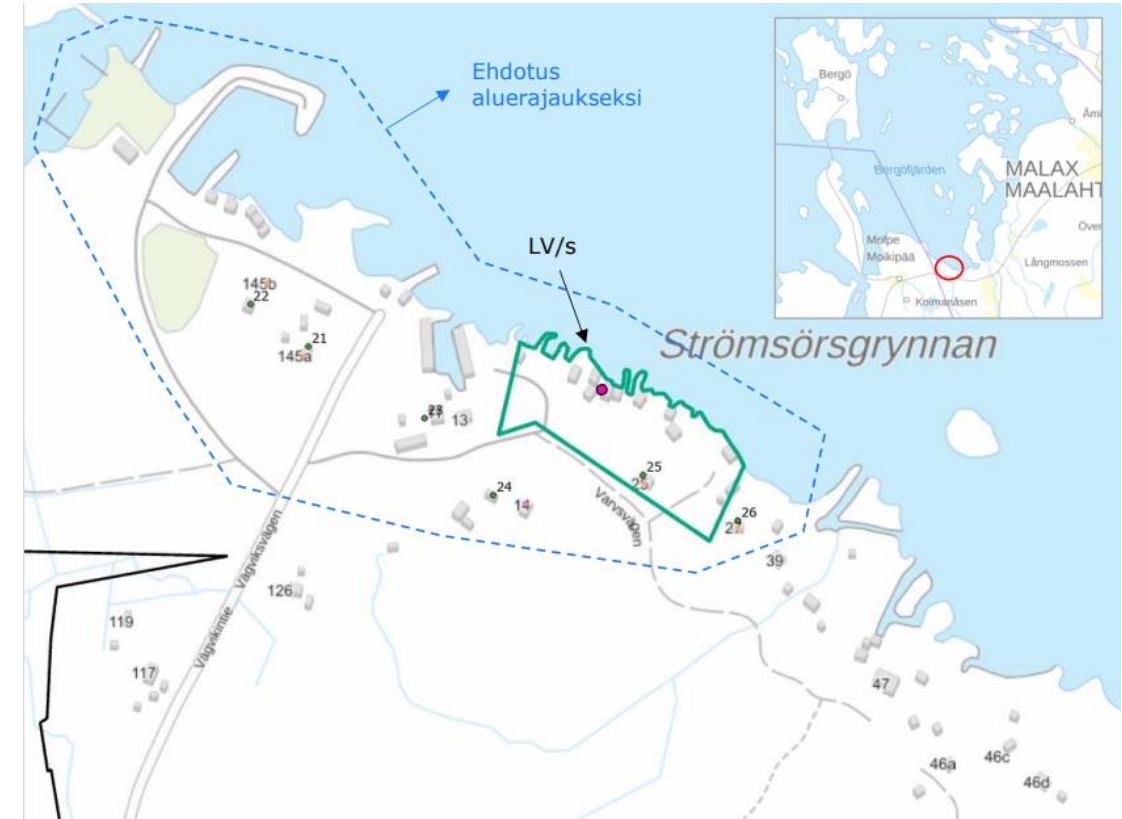
Kyläkuvallinen alue, sisäsaaristo

Vägvikin sataman ympäristö

Sisäsaaristosta tunnistettiin yksi kyläkuvallisesti arvokas alue: Vägvikin sataman ympäristö. Vägvikin satama-alueen rannalla sijaitsee useita venevajoja, jotka ovat rakentuneet eri vuosikymmenillä. Vanhimmat vajat ovat 1900-luvun alusta / 1800-luvun lopusta. Sataman ympäristössä on myös vanhaa asutusta, joka on suurimmilta osin 1900-luvun alusta (inventointikohteet 21, 23, 24, 25, 26). Alueella on säilynyt myös yksi asuinrakennus 1800-luvun loppupuolelta.

Suosituksset

Alue sekä siihen liittyvä rakennuskanta suositellaan huomioitavan kaavassa kyläkuvallisena alueena, jonka historia liittyy satamatoimintaan ja merellisiin elinkeinoihin alueella. Alueen rakentamisessa tulisi huomioida tämän kulttuurihistorialliset, historialliset ja maisemalliset arvot.

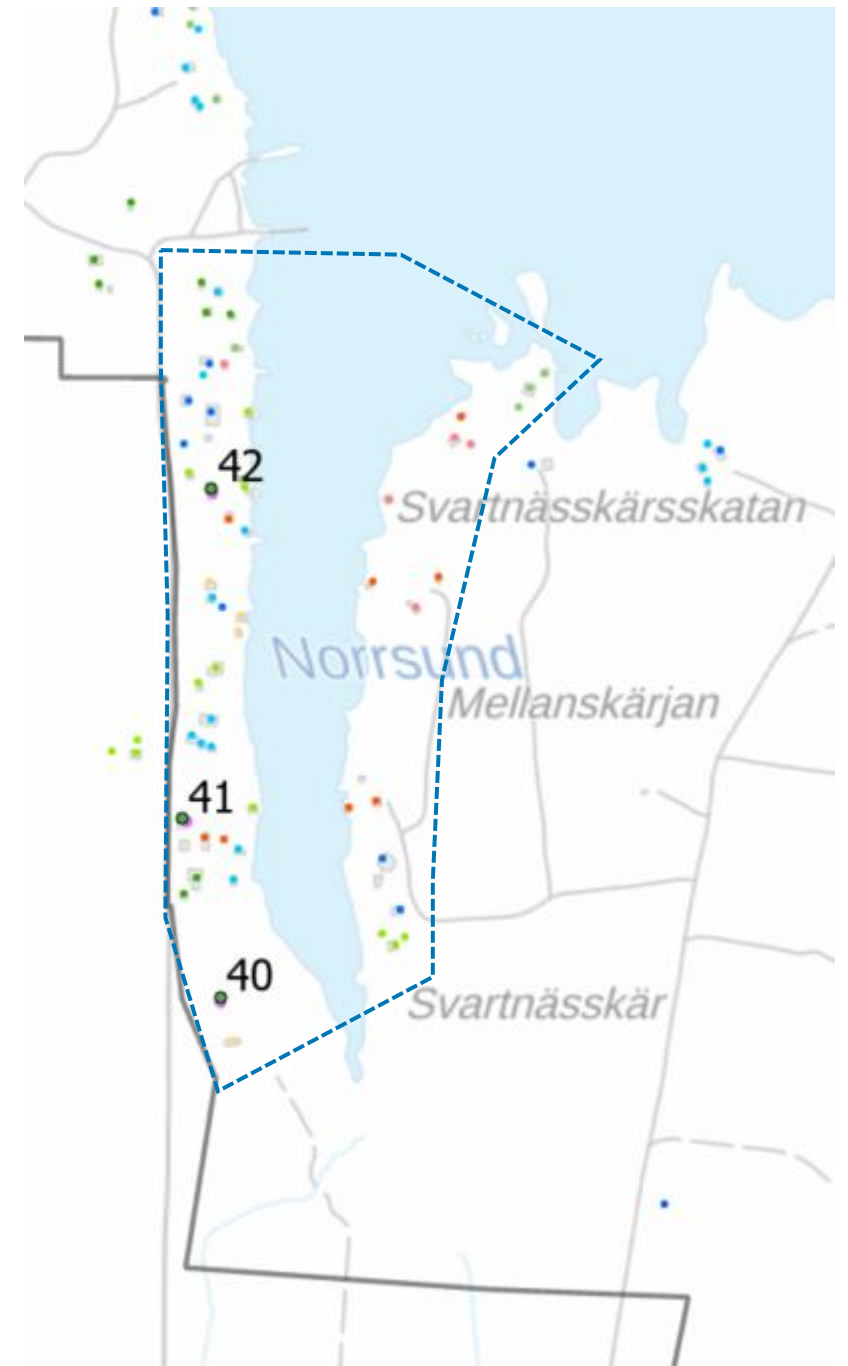
Kyläkuvallinen alue, sisäsaaristo

Norrsundin saaristoasutusmaisema

Norrsund on kapea lahti, jossa on enimmäkseen vapaa-ajanrakentamista, mutta myös pysyvää asutusta. Alue edustaa perinteistä saaristoasutusmaisemaa. Alueen tunnelma on rauhallinen. Rakentuminen on ajallisesti kerrostunutta, mutta mittakaava on suurimmalta osin säilynyt. Aluetta luonnehtii rannan venevajat ja saunat, joiden olisikin suotavaa säilyä alueella. Näiden mittakaava on säilynyt pienipiirteisenä ja kapeaan vesialueen maisemakuvaan sopivana.

Suosituksien

Norrsundin perinteinen saaristoasutusmaisema suositellaan huomioitavan kaavassa kyläkuvallisena alueena, jonka maisemalliset erityispiirteet, kuten venevajat ja saunat, niiden sijoittuminen rantaan sekä rakentamisen mittakaava tulisi huomioida suunnittelussa. Uudisrakentaminen tulee ulkonäöltään, väritykseltään, mittakaavaltaan ja sijoittelultaan sopeuttaa olevaan rakentamiseen ja ympäristöön.

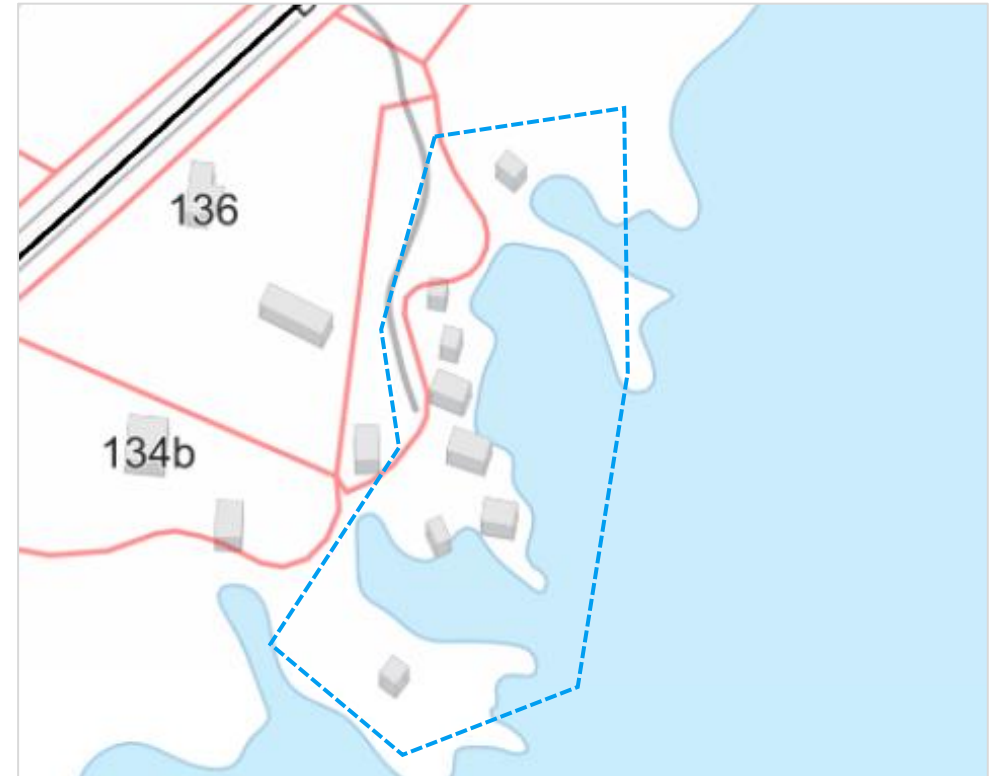
Kyläkuvallinen alue, sisäsaaristo

Bådådäddin satama-alue

Vanha satamapaikka, jossa on punaisia venevajoja. Osa venevajoista ja piharakennuksista on vanhempia ja osa uudempia. Vanhimmat vajat ovat pitkänurkkaisia hirsirakenteisia vajoja, jotka ovat mahdollisesti 1800-luvun lopusta- 1900-luvun alusta.

Suosituksset

Vanha satama-alue suositellaan suojeltavan/ huomiotavan kaavassa esimerkkinä alueen varhaisesta satamatoiminnasta. Alueella tulee täydennysrakentaessa huomioida mittakaava ja alueen kulttuurihistorialliset arvot.

Rakennuskohteet ja pihapiirit

Sisäsaariston alueella on 42 inventointikohdetta. Kohteista 27 kohdetta suositellaan suojeltavan/huomioitavan kaavassa. Näistä 20 on kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kokonaisuuksia, joissa pihapiiri rakennuksineen suositellaan suojeltavan/huomioitavan. Lisäksi 7 kohdetta on kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus/rakennuksia, joka/jotka suositellaan suojeltavan/huomioitavan. Korjaukset ja täydennysrakentaminen tulee tehdä alkuperäiset arvot sekä rakentamisen mittakaavan huomioivalla tavalla. Viidellä kohteella tunnistettiin kulttuurihistoriallisia arvoja, joiden säilyminen olisi suositeltavaa, mutta ei edellytä huomioimista kaavassa. Yhdeksällä kohteella ei ollut sellaisia kulttuurihistoriallisia arvoja, mitkä edellyttäisivät suojelua yleiskaavassa. Yksi kohteista huomioidaan kyläkuvallisena kohteena.

Seuraavilla sivuilla on esitetty yleiskaavassa suojeltavat/huomioitavat kohteet sekä säilytettäväksi suositellut kohteet.

Merkintöjen selitykset:

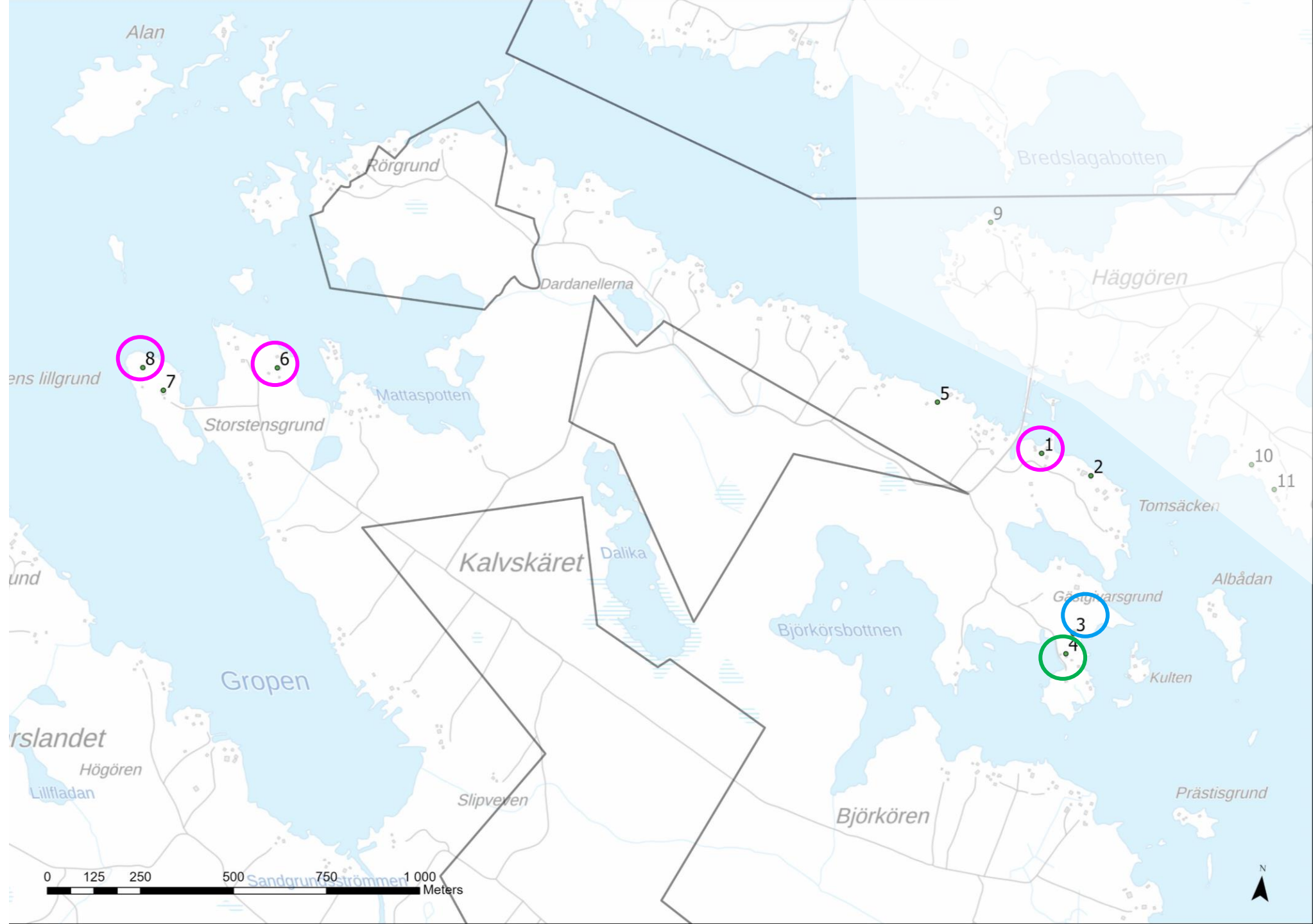
- Kulttuurihistoriallisesti arvokas kokonaisuus. Pihapiiri rakennuksineen ja rakenteineen suositellaan suojeltavan/huomioitavan. Korjaukset ja täydennysrakentaminen tulee tehdä alkuperäiset arvot sekä rakentamisen mittakaavan huomioivalla tavalla.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus/rakennuksia suositellaan suojeltavan/huomioitavan. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot huomioivalla tavalla.
- Kulttuurihistoriallisia arvoja. Suositellaan säilytettävän esimerkkinä alueen varhaisesta rakentamisesta. Korjaukset tulee tehdä alkuperäiset arvot palauttavalla tavalla. Ei edellytä kaavamerkintää.

Kalvskäret

Kohteet 1-8

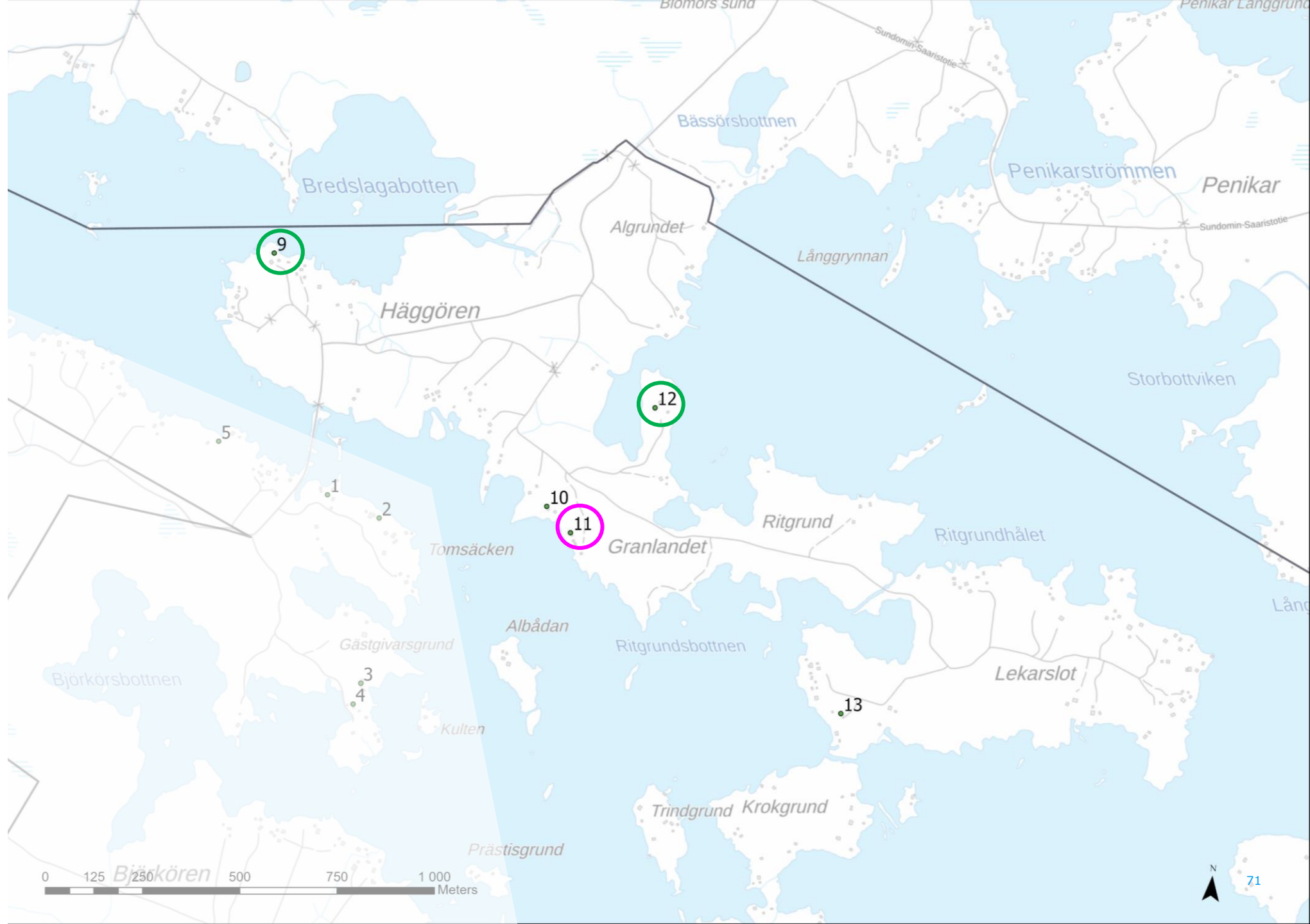
Alueen rakennuskanta on ajallisesti vaihtelevaa. Alueella on säilynyt osin pienipiirteistä rakentamista, vaikka eheitä pihapiirejä on vähän. Tomsäckenin alue on erityinen lehtomaisen luonnonympäristönsä sekä maastonmuotojensa takia (mäkinen maasto).

Haggören Granlandet Lekarslot

Kohteet 9-13

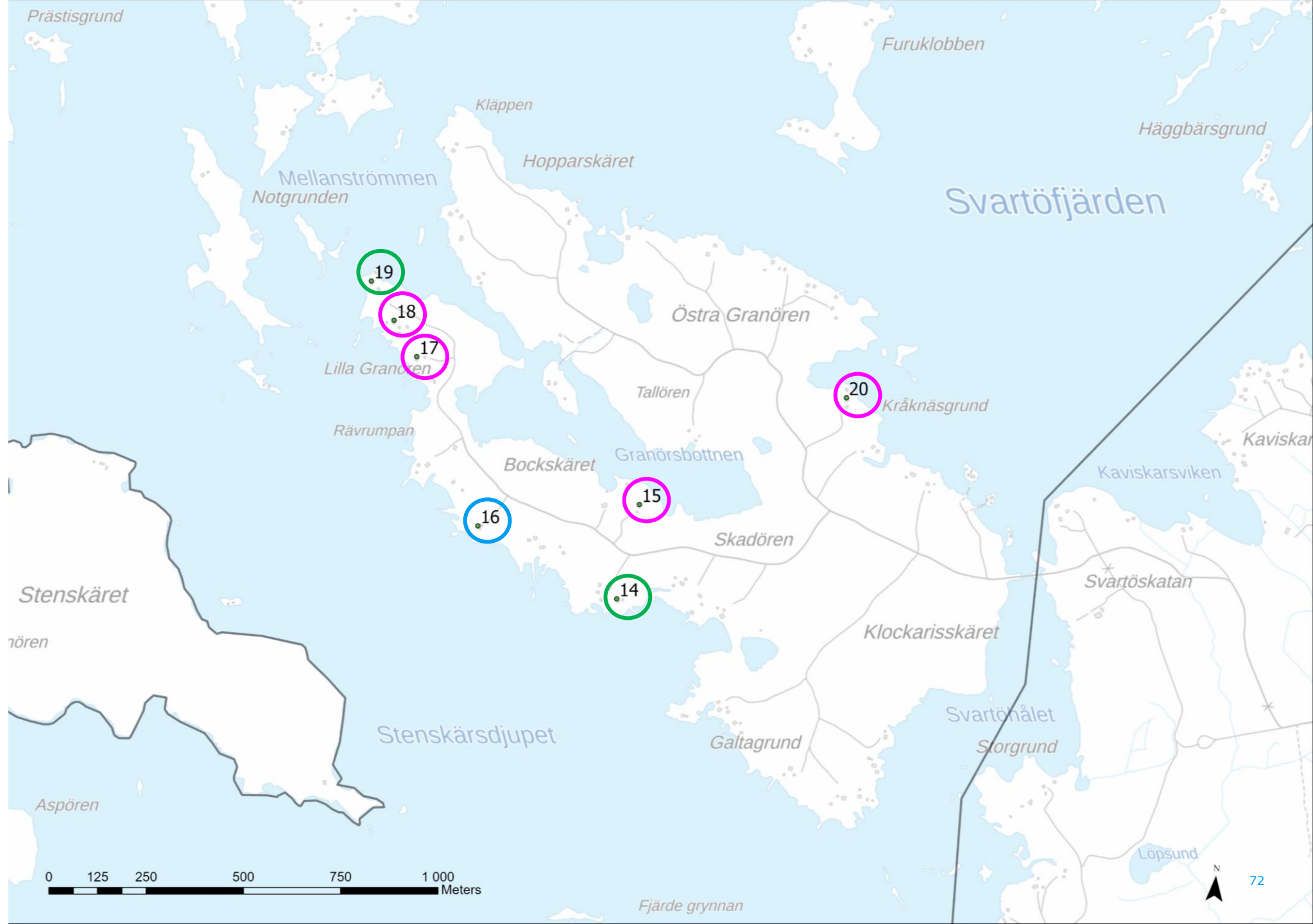
Alueen rakennuskanta on ajallisesti vaihtelevaa. Arvokas rakennuskanta on peräisin 1920-40-luvuilta. Alueella on säilynyt osin pienipiirteistä rakentamista, vaikka eheitä pihapiirejä on vain yksi (kohde 11) 1930-luvulta.

Svartön

Kohteet 14-20

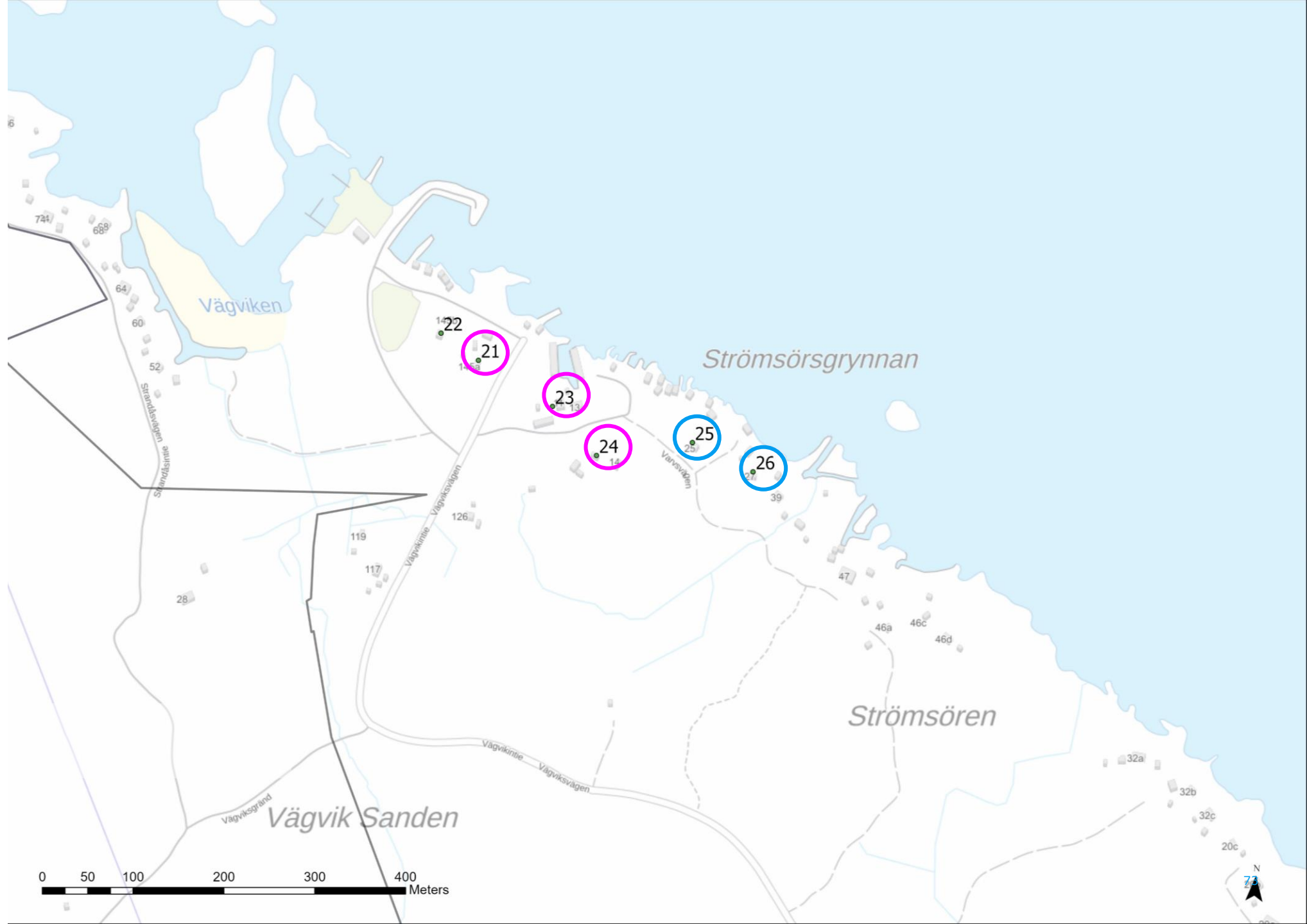
Alueen rakennuskanta on ajallisesti vaihtelevaa. Arvokas rakennuskanta on peräisin 1920-30-luvuilta. Alueella on säilynyt osin arvokasta pienipiirteistä rakentamista, mutta myös vakiintumiskauden huvilarakentamista 1920-luvulta.

Vägvik

Kohteet 21-26

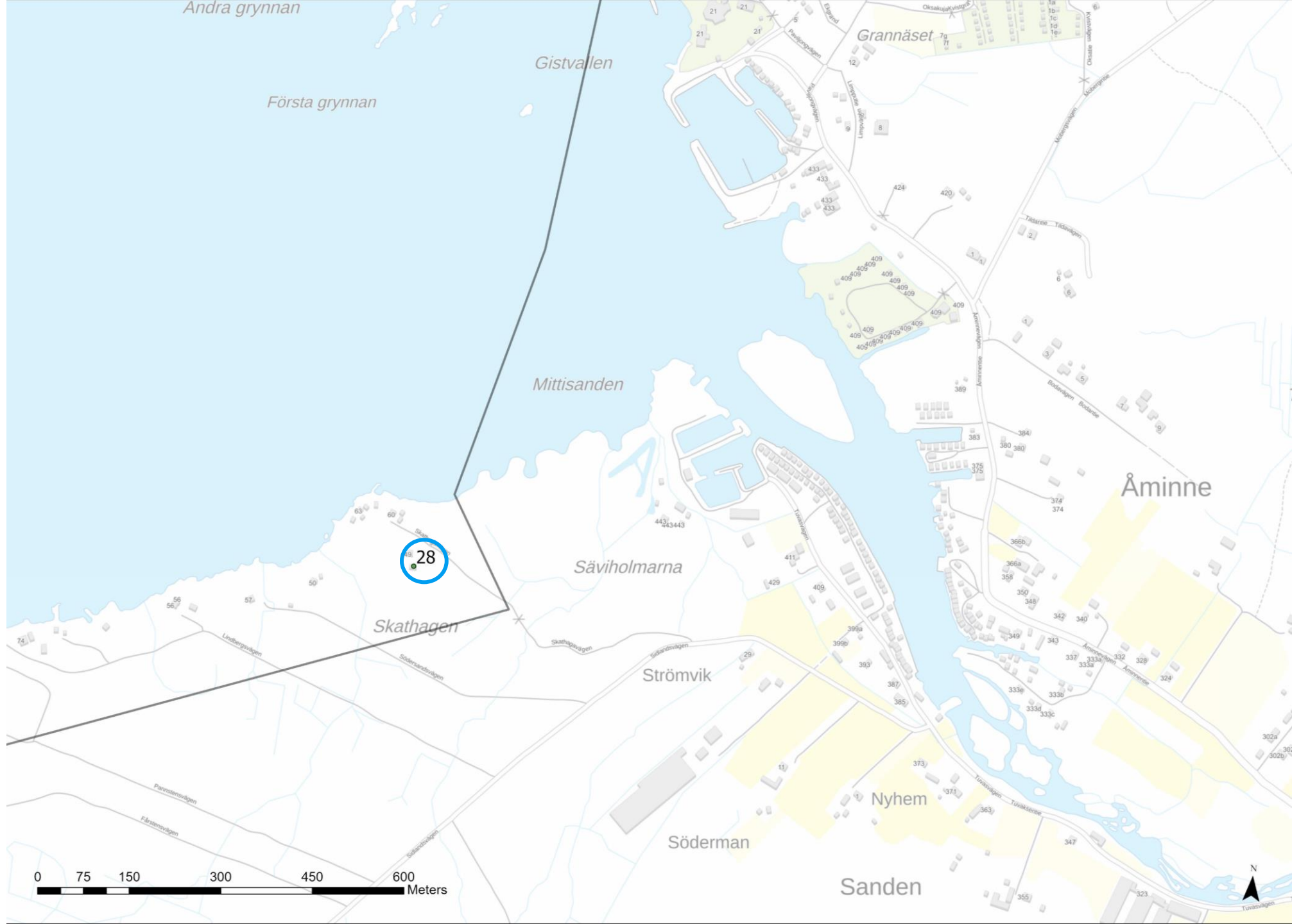
Alueella on sataman yhteydessä säilynyt vanhaa asuinrakentamista 1900-luvun alusta.

Sanden (Skathagen)

kohde 28

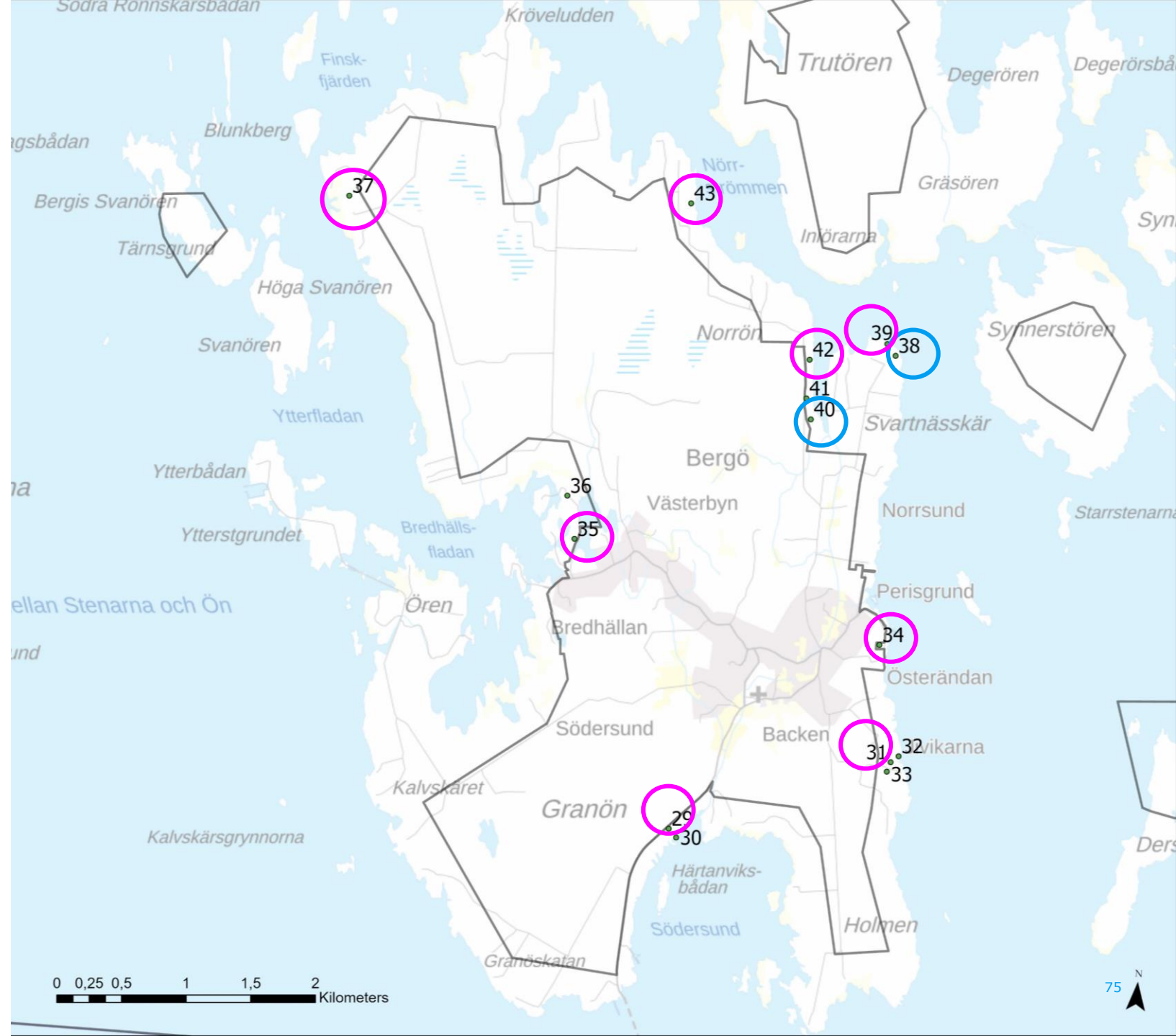
Alueella on yksi isompi
huvilarakennus 1900-luvun
alusta.

Bergö

Kohteet 29-39

Alueella on säilynyt sekä isoja huvilarakennuksia ja rannikopohjalaistaloja 1900-luvun alusta sekä Maalahdelle perinteistä talonpoikaista rakentamista samalta aikakaudelta.

Bright
ideas.
Sustainable
change.

RAMBOLL